

“MUHTEŞEM YÜZYIL” DİZİSİNİN ALIMLAMA ANALİZİ: KADIN VE ERKEK İMAJI ÜZERİNE FARKLI OKUMALAR**

Anıl Yücel*

ÖZET

Bu çalışmada günümüzde önemli bir yere sahip olan görsel işitsel medya aracı televizyonda son yıllarda yaygınlaşan dizi okyanusunda yer alan ve geniş bir kitleye hitap eden bir dizinin izlenme sebepleri ve izleyicilerin kadın ve erkek imajı üzerine algıları bir örnek olay üzerinden incelenmiştir. Türkiye’de en çok izlenen dizilerden biri olan *Muhteşem Yüzyıl* dizisinin izleyicileri üzerinde bir alımlama analizi yapılarak, izleyicilerin diziyi nasıl alımladığı değerlendirilmiştir. 8 kişi ile derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak ve katılarak gözlem yöntemiyle de desteklenerek gerçekleştirilen çalışmada izleyicilerin yorumları mercek altına alınmıştır. Sonuçta dizinin, izleyicinin çeşitli diziyi izleme ihtiyaçlarını doyuma ulaştırdığı ve diziyi hem bu ihtiyaçlardan yola çıkarak hem de kendi öznel ve ideolojik duruşuna göre yorumladığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Muhteşem Yüzyıl, Televizyon, Dizi, İzleyici, Alımlama

THE RECEPTION ANALYSIS OF “MUHTEŞEM YÜZYIL”: DIFFERENT INTERPRETATIONS ON THE IMAGE OF WOMAN AND MAN

ABSTRACT

This study not only aims to reveal the reasons for the audience needs which lead to their decision of the medium choices, but also examines the types of audience reception on a recently popular TV series. A case study on television, which has recently become a very important communication tool because of its power to reach a much bigger audience over audio visual transmission, was carried out. In order to demonstrate the decoding process, the audience of *Muhteşem Yüzyıl* was analysed through deep interviewing and supported with the form of participant observation. The research examines the responses and interpretations of 8 participants. In the end, it was determined that the audience of *Muhteşem Yüzyıl* interprets the messages in accordance with both the determining factors of the active audience choices while making a decision on the medium, and the intellectual and ideological framework with an active and sensitive eye.

Key Words: Muhteşem Yüzyıl, Television, TV Series, Audience, Reception

*Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Bilimleri Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, İstanbul, anil.yucel@gmail.com

**Çalışmam boyunca bana vakit ayırarak değerli görüşlerini benimle paylaşan ve çalışmama destek olan sevgili hocam Prof. Dr. Peyami Çelikcan’a teşekkür ederim.

1. GİRİŞ

Tarihin en eski dönemlerinden başlayarak toplumsal yapı içerisinde kadın, yeri ve konumu itibarıyla aktif bir rol oynamıştır. Ancak tarihsel süreçte gerçekleşen toplumsal, ekonomik ve teknolojik gelişmelerle birlikte kadın ve erkeğe ilişkin toplumsal cinsiyet rolleri artık benimsenmiş ve basmakalıp olarak şekillendirilmiştir. Bu basmakalıp yargılar insanların doğumundan ölümüne hayatlarını etkileyen rollerdir.

Bu kalıplaşmış roller dünyada ve Türkiye’de kitle iletişim araçlarının da yaygınlaşmasıyla daha geniş bir kitleye ulaşarak daha etkili bir şekilde hayat yönlendirmekte; oluşturulan ve sürekli tekrar edilen imajlar ve yargılar ise pekiştirilerek basmakalıp yargıların yerleşmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda diğer toplumlarda ve Türkiye’de ataerkil değerlerin sürdürülmesinde kitle iletişim araçlarının ve bu araçlar vasıtasıyla iletilen kodların önemli olduğu düşünülmektedir.

Hem görsel işitsel tüm kodların bir arada olduğu, hem zahmetsizce duyu organlarına seslenen hem de tüm izleyicilerin ihtiyacına ve zevkine göre farklı içerikler sunan televizyon, tüm bu niteliklerinden ötürü en etkili kitle iletişim aracı konumundadır. “Televizyon Latince bir kelime olup, insanın zaman ve mekan sınırlılıklarıyla çizili gündelik yaşam deneyiminin çeperini geliştiren, geliştirmekle de kalmayıp, bu deneyimin nitel ve nicel örüntüsünde önemli değişikliklere yol açan bir teknolojik olanaktır (Mutlu, 1991, s.15).” Burada görüldüğü gibi, televizyon izleyicisinin günlük deneyimlerine ve hayatlarında gerçekleştirdiği değişimlere vurgu yapılmaktadır. Ayrıca Bourdieu’nun televizyonu diğer kitle iletişim araçlarıyla karşılaştırmasında da ifade ettiği gibi (2006, s.328), televizyon önemli bir özelliği olan erişim ve olağanüstü gücü itibarıyla tümüyle gerçek etkiler üretir. Burada görüldüğü gibi televizyonun, izleyicinin günlük deneyimlerine güçlü etkisi ve hayatlarında gerçekleştirdiği değişimler, bu aracı özellikle izleyicileri açısından önemli kılmaktadır. Aynı zamanda televizyon vasıtasıyla gerçekleşen bu değişimlerin kişilerin bilişsel ya da duygusal ihtiyaçlarına yönelik olduğunu söyleyebiliriz. Bu kadar etkili bir araç olan televizyon çeşitli imgelerin, imajların, yargıların yaratılmasında ve yaşama dönüştürülmesinde, ayrıca sürdürülmesinde önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla yaydığı mesajların, geniş kitlelerin görüşlerini biçimlendirdiği ve günlük yaşam pratiklerini, bireysel davranışlarını ve sosyal ilişkilerini yönlendirdiği düşünülmektedir.

Televizyon yayınları arasında en çok ilgi gören ve izlenen, ayrıca en çok kar getiren program türünü son yıllarda yerli diziler oluşturmaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerinin yansıtıldığı ve temsil edildiği ayrıca pekiştirildiği bir program türü olan yerli diziler, egemen ideolojileri desteklemekte ve ataerkil değerleri, oluşturulan kodlarla yaymaktadır. Böylece kadın ve erkek karakterlerin rolleri egemen ideolojiye göre oluşturulmakta, belli bir tipe sıkıştırılmakta ve pekiştirilerek kalıplaşmaktadır.

Yerli dizi izleyicileri dizileri farklı nedenlerle izlerler. İzleyicilerin aktif olduğu görüşünden yola çıkan Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı’na göre de izleyiciler televizyon programlarını birtakım gereksinimlerini doyuma ulaştırmak amacıyla izlemektedirler. Bunlardan biri bilişsel ihtiyaç, diğeri duygusal ihtiyaçtır. İzleyiciler dizileri bazen sosyal bütünleşme bazen de sadece eğlenmek, boş vakit geçirmek için izlerler. Bir diğeri de, dizi karakterlerinin yaşadığı hayatı, karşılaştıkları sorunlarla nasıl başa çıkacaklarını merak ederek, aynı zamanda kendilerini bu karakterlerle özdeşleştirmeleridir (Yaylagül, 2010, s.70,71). Ancak bu yaklaşımda bireylerin içinde yaşadıkları ortam ve hissettikleri göz ardı edilmektedir. Oysa hangi gereksinimi doyuma ulaştırmak amacıyla izlerlerse

izlesinler, her bir izleyicinin kendi kültürel çevresinden edindiği algılama, yorumlama, yani alımlama şekli vardır.

İngiliz Kültürel Çalışmalar Geleneği'nden doğmuş olan Alımlama Analizi çalışmaları da burada önem kazanmaktadır. Kodlama-Kodaçımleme modelinden ortaya çıkan alımlama çalışmaları da izleyicilerin medya içerikleri karşısında aktif bir konumda yer aldığını savunur. Kodlama ve Kodaçımleme çalışmalarında Stuart Hall medya metinlerinde egemen ideolojinin tercih edilen okuma olarak kaydedildiğini, ancak bunun okuyucular tarafından otomatik olarak kabul edilmediğini ileri sürer. Alımlama yöntemine göre okuyucular/izleyiciler medya içeriklerine farklı okumalar getirir (Yaylagül, 2010, s.130). Yani her birinin mesajı okuyup yorumlaması yani onu alımlaması birbirinden farklıdır, tek bir okuma biçimi yoktur. Medya metinleri egemen okuma, müzakereli okuma ve muhalif okuma olmak üzere üçe ayrılır. Egemen okuma, toplumsal koşulları tercih edilen okumayı destekleyen insanlar tarafından üretilir. Tartışmalı okuma, tercih edilen okumayı kendi toplumsal pozisyonlarının yararına değiştirmek isteyen insanlar tarafından üretilir. Karşıt okuma ise toplumsal koşulların kendilerini egemen okuma ile doğrudan çatışma içine koyduğu kişiler tarafından üretilir (Yaylagül, 2010, s.130).

Türk yerli dizilerinden *Muhteşem Yüzyıl* dizisinde izleyici tarafından alımlanan kadın ve erkek imajı üzerine farklı okumaların araştırıldığı bu çalışmada, Türkiye'de son dönemlerde yayınlanan, kadın erkek ilişkilerini ön plana çıkaran ve çok izlenenler arasında yer alan *Muhteşem Yüzyıl* incelenmiştir. SBT Analiz sonuçlarına göre en çok izlenen söz konusu nitelikteki dizilerden birinin *Muhteşem Yüzyıl* olduğu görülmektedir (<http://sbtanaliz.com/index.php?page=sayfa&id=2>). Dolayısıyla bu dizide oluşturulan kadın ve erkek imajı ve bu imajın izleyici tarafından alımlanışı bu dizi üzerinden çalışılmıştır. Bu araştırmanın amacı, Türkiye'de yayınlanan ve reytinglerde üst sıralarda yer alan popüler yerli televizyon dizilerinden biri olan *Muhteşem Yüzyıl* dizisinin izleyici tarafından nasıl alımlandığını araştırmaktır. *Muhteşem Yüzyıl*, yayınlandığı Çarşamba akşamları ana yayın kuşağında (prime-time)¹ en çok izlenen dizidir. O halde bu kadar çok izlenen bir dizinin izlenme nedenleri nelerdir? Dizide oluşturulan gerçek anlam ve yan anlamlar, çağrışımlar nelerdir? Dizi izleyicisi bu anlamların hangilerini okumakta ve nasıl yorumlamaktadır? Bu anlamlar dizi izleyicisinin yaşam pratiklerinde nasıl rol oynamaktadır? gibi sorulara yanıt aranmıştır. İzleyici yorumları ile yapılan alımlama analizi için örneklem temsilinin zorluğu sebebiyle, sağlam veriler toplamak için küçük bir kümeden örneklem alınarak 8 kişi ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Sonuçtaysa izleyicilerle görüşme sorularının yanıtları incelenerek izleyicilerin dizide oluşturulan kadın erkek imajını hangi okuma biçimiyle alımladığı ortaya koyulmuştur.

2. İZLEYİCİ ODAKLI YAKLAŞIMLAR

İletişim alanında çalışmaların içerik, araç ve izleyici olmak üzere üç farklı açıdan ele alındığı görülmektedir. İçerik ve araç üzerine yoğunlaşarak yapılan çalışmaların çoğunda izleyiciler "kitle" olarak alınmıştır. Ancak kitle iletişim araştırmalarında izleyici odaklı çalışmalara ilginin son dönem arttığı ve önemli bir yere sahip olduğu düşünülmektedir. İzleyici üzerine yapılan araştırmalar ise

¹Ana Yayın Kuşağı (prime-time): Televizyon kanalının Pazartesi-Cumartesi günleri arasında 20.00 ile 23.00 saatleri arasında, Pazar günleri de 19.00 ile 23.00 saatleri arasında yayınladığı programları içeren yayın dilimidir. En geniş izler kitlesine bu yayın saatlerinde ulaşılır (Webster ve arkadaşları, 2006, s. 16).

tarihsel süreçte bakıldığında pasif izleyici ve aktif izleyici olmak üzere iki farklı açıdan ele alınmıştır.

İzleyici, iletişim alanında yapılan kitle iletişim çalışmalarında çok önemli bir çalışma alanı olarak karşımıza çıkar. Kitle iletişim araştırmaları içerisinde yer alan izleyici çalışmaları çağdaş toplumlarda medyayı anlamak adına da önemlidir. İzleyicinin düşüncelerini ve kitle iletişim araçlarıyla etkileşimindeki değişimini sergileyen kuramsal modeller medyanın rolünü anlamak için gereklidir. İzleyici araştırmalarının, kitle iletişim araçları ve bu araçlarla izleyen, okuyan ya da dinleyen bireyler arasındaki ilişkiyi incelediği söylenebilir.

Bu noktada öncelikle pasif bir izleyici kitlesinden söz edilen egemen yaklaşımlara, daha sonra Kullanımlar ve Doyumlar yaklaşımına ve son olarak eleştirel yaklaşımlar geleneğinden doğan İngiliz Kültürel Çalışmalar Geleneği içerisinde yer alan Alımlama Analizi çalışmalarında aktif izleyici kitlesinin nasıl ortaya çıktığına tarihsel bir perspektiften bakılması gerektiği düşünülmektedir.

2.1. “Pasif İzleyici”den “Aktif İzleyici”ye

İletişim alanındaki çalışmaların 1920’li ve 1930’lu yıllarda ABD’de başladığı görülmektedir. Fakat bu çalışmalar doğrudan iletişim üzerine değil, iletişimi konu alan disiplinlerarası çalışmalardır (Yaylagül, 2010, s.36-40). Burada kitle iletişim araçlarının insanları nasıl ikna edebileceğine odaklanıldığı görülmektedir. Bir başka deyişle, çalışmaların uzun bir süre üzerinde durduğu geleneksel anaakım yaklaşımların odak noktasının medya etkileri olduğu söylenebilir. Pek çok iletişim araştırmacısı, iletişim araştırmasının yönelmesi gereken temel önemdeki sorunun, medyanın izleyici üzerindeki etkisi olduğu görüşünü savunmuşlardır. Ayrıca etki araştırmalarında “medya insanlara ne yapar?” sorusu egemendir. Chicago Üniversitesi’nde siyasal bilgiler üzerine dersler veren Harold Lasswell’in “Kim, kime, hangi kanalla ve hangi etki ile ne söylüyor?” yaklaşımı uzun bir süre alanla ilgili çalışmaları şekillendirmiştir. Lasswell siyasal iktidarların fiziksel güç yanında kitle iletişim araçlarını da kullanarak kamuoyunu oluşturduklarını, bunları propaganda amaçlı kullandıklarını ileri sürmüştür. Kitleler eleştirel bir akıldan yoksun “çobanlar tarafından yönlendirilen sürüler” olarak görülmektedir (Yaylagül, 2010, s.53). İzleyicilerin tercihlerinde kitle iletişim araçlarından aldıkları mesajın değil, içinde buldukları grubun etkisinde kaldıklarını savunmuşlardır. Bu yaklaşım iletişimciyi aktif ve güç sahibi, izleyiciyi ise pasif ve güçsüz konumda değerlendiren tek yönlü bir iletişim ilişkisine vurgu yapmaktadır. Paul Lazarsfeld, Robert Merton, Joseph T. Klapper da medyanın insanları, insanların davranışlarını nasıl etkilediği üzerine çalışmalar yapmışlardır. Görüldüğü gibi ana-akım çalışmalar medyanın izleyiciler üzerindeki etkisine yoğunlaşarak izleyicileri pasif bir konumda ele almışlardır. Ancak bu yöndeki çalışmaların sonuçları tutarsızlık gösterdiğinden bütün izleyicileri eşit ve pasif kitleler olarak gören bu çalışmalar yerini doğrusal ve tek yönlü bir iletişim modelinden, İki Aşamalı Akış modeliyle yorum yapan, seçen ve reddedebilen aktif izleyici yaklaşımlarına bırakmıştır (Erdoğan ve Alemdar, 2010, s.117, 118).

Bernard Berelson ve Paul Lazarsfeld “kanaat önderleri” kavramını getirerek medyanın izleyiciler üzerindeki etkisinde kişilerarası iletişimin rolüne yoğunlaşmışlardır. Elihu Katz ve P. Lazarsfeld de iletişim sürecinde iki aşamalı bir yol izlendiğinden yola çıkarak oluşturdukları iki aşamalı akış modeli belirlemişler ve seçmenlerin oy verme davranışları üzerine yaptıkları çalışmalarda medyanın her zaman beklendiği kadar doğrudan etki yapmadığını, “kanaat önderi” etmenini ileri sürerek açıklamaya çalışmışlardır (Yaylagül, 2010, s.53-58). Böylece her ne kadar

kitle iletişim araştırmalarında uzunca bir süre homojen varsayılan izleyici odaklı çalışmalarda medyanın insanlara ne yaptığı üzerine araştırmalar yapılırsa da, asıl sorulması gereken sorunun “insanların medya ile ne yaptıkları” olduğu görüşü alanda yapılan araştırmaların yönünü değiştirmiştir (Katz, 1959’dan aktaran, http://en.wikibooks.org/wiki/Communication_Theory, s.35). Böylece gücün, gereksinimleri doğrultusunda tercihlerini belirleyen ve bu şekilde ihtiyaçlarını doyuma ulaştırmayı amaçlayan izleyiciye verilmeye başlandığı görülmektedir.

2.1.2.1. Aktif İzleyici ve Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı

Anaakım ya da egemen yaklaşımlarda her ne kadar kitle üzerine yoğunlaşılarak izleyici edilgin bir konumda, her şeyden etkilenen ve yönlendirilen bir yığın olarak ele alınsa da Kullanımlar ve Doyumlar yaklaşımı ile izleyici pasif konumdan aktif izleyici konumuna getirilmiştir.

İşlevselci bir açıdan izleyicileri ele alan Kullanımlar ve Doyumlar yaklaşımının alana yenilik getirdiği görülmektedir. İnsanların iletişim araçlarıyla ne yaptığı şeklinde yn değiştiren soruyla yola çıkan bu yaklaşım “araştırma sorunsalını araç ya da mesajdan izlerkitleye kaydıran işlevselci bir iletişim araçları yaklaşımıdır (Katz, 1959’dan aktaran Mutlu, 2012, s.202).” Elihu Katz’ın araştırmalarına ve çalışmalarına dayanan Kullanımlar ve Doyumlar yaklaşımına göre, izleyiciler kitle iletişim araçlarını aktif bir şekilde birtakım ihtiyaçlarını doyuma ulaştırmak için kullanırlar. Böylece izleyiciler medya içeriklerini, gereksinimleri doğrultusunda kullanarak doyuma ulaşmış olurlar.

Katz, Blumler ve Gurevitch’in 1974 yılında medya ve izleyici ilişkilerini anlamak için oluşturdukları çerçevede beş varsayım şöyledir (http://en.wikibooks.org/wiki/Communication_Theory, s.37):

1. İzleyici aktiftir.
2. Kitle iletişim sürecinde ihtiyacın karşılanması ve medya tercihinde öncelik izleyici unsurudur.
3. Medya diğer kaynaklarla, ihtiyacın doymu konusunda rekabet eder.
4. Yöntembilimsel olarak, kitle iletişim araçlarının kullanım amaçları, büyük lde izleyicilerin birey olarak kendilerinden elde edilen verilerden sağlanabilir.
5. Kitle iletişimin kültürel önemiyle ilgili değer yargıları muğlaktır; oysa izleyici konumlandırması kendi koşullarında ortaya çıkar.

Özetle, insanlar gereksinimlerini doyuma ulaştırmaya çalışırlar ve bu amaçla kullandıkları araçlardan biri de kitle iletişim araçlarıdır. Böylece ihtiyaçları doğrultusunda bir tercihte bulunurlar. Bu sürecin sonunda ise ihtiyaçlarını doyuma ulaştırlar.

McQuail, Blumler ve Brown “medya-birey etkileşimi” modelinde kitle iletişim araçlarıyla karşılanan ihtiyaçları şöyle sınıflandırır (http://en.wikibooks.org/wiki/Communication_Theory, s.38);

1. Eğlence, kaçış: günlük rutinlerden ve sorunlardan kaçış; duygusal rahatlama
2. Kişisel ilişkiler: arkadaşlık; sosyal fayda (yani yalnızlık duygusunu hafifletmek)

3. Kişisel kimlik: izleyicinin içerikle bağ kurması, gerçekliği araması; var olan değerlerin pekiştirilmesi
4. Gözetim (bilgilenme)

İzleyiciyi motive eden ihtiyaçları ise, McGuire bilişsel ve duygusal olmak üzere ikiye ayırır. Daha sonra Katz, Gurevitch ve Haas kitle iletişim araçlarının sosyal ve psikolojik işlevlerinden 35 ihtiyaç geliştirerek bunu beş başlık altında şöyle sınıflandırır (http://en.wikibooks.org/wiki/Communication_Theory, s.38);

1. Haber alma, bilgi edinme ve anlamayı içeren **Bilişsel İhtiyaçlar**,
2. Duygular, haz ve güçlü hisleri içeren **Duygusal İhtiyaçlar**,
3. İtibar, istikrar ve statüyü içeren **Kişisel Bütünlük İhtiyaçlar**,
4. Aile ve arkadaşlarla etkileşimi içeren **Sosyal Bütünlük İhtiyaçlar**,
5. Eğlence ve kaçışı içeren **Rahatlama İhtiyacı**.

Bireylerin birtakım gereksinimlerini karşılamak için medya içeriklerini kullandıkları görüşünü ileri süren Kullanımlar ve Doyumlar yaklaşımı, izleyici odaklı çalışmalara farklı bir açıdan bakmasıyla birlikte, medya içeriklerinin neden kullanıldığı sorusuna odaklandığından bireyleri ihmal etmektedir. Dolayısıyla bu yaklaşımın birtakım yetersizlikleri, izleyici üzerine yapılan çalışmaları sınırlandırmaktadır. Bu yetersizlikler izleyicilerin sadece birtakım ihtiyaçları için medyayı kullanan, ne sunuluyorsa onu tüketen alıcılar olarak konumlandırılması ve tüketimin özendirildiği bir tektipleşmeye gidildiğidir (Yaylagül, 2010, s.72 ve Güngör, 2011, s.114). Bir başka deyişle, Kullanımlar ve Doyumlar yaklaşımının eksik yanı izleyicilere değil ihtiyaçlara odaklanmasıdır. Eleştirel bir yaklaşımla izleyici odaklı çalışmalara farklı bir pencereden bakan İngiliz Kültürel Çalışmalar Geleneği içerisinde doğan Alımlama Analizi çalışmaları da izleyicileri medya içerikleri karşısında aktif bir konumda ele alır.

2.1.2.2. Kültürel Çalışmalar Geleneği ve Alımlama Analizi

Her ne kadar Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı pasif izleyici kitlesini aktif konuma getirirse de bireylerin algılamalarındaki farklılıktan ötürü izleyici üzerine yapılan çalışmalarda kültür faktörü daha da önem kazanmıştır. Dolayısıyla öncelikle kültürün tanımlarına bakılması gerektiği düşünülmektedir.

Kültür aslında pek çok anlama gelen karmaşık bir kavramdır. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English'de (1987) "insan gücünün ileri düzeyde gelişmişliği; beden, zihin ve ruhun eğitim ve deneyimle geliştirilmesi; insan toplumunda sanat, bilim gibi entelektüel gelişimin kanıtı; bir topluluk ya da ırkın sanat, inanç, sosyal kurumlar gibi özellikleri; toprağı işleme, tarım; belli hayvanları (arı, ipekböceği gibi) yetiştirme; bakterinin gelişimi (tıbbi ya da bilimsel çalışmalar için)" olarak tanımlanır. İletişim Sözlüğü'nde "İnsan topluluklarına kimliklerini veren ve onları birbirinden ayırt eden özelliklerinin toplamı (Mutlu, 2012, s.205)" olarak ifade edilir. Buna ek olarak Marieke de Mooij, kültürün grupları birbirine bağlayan tutkal olduğunu belirtir (de Mooij, 2004, s.26). Yani aslında kültür insanların paylaştığı maddi ve manevi değerler bütünü olarak tanımlanabilir. Aydın Uğur'un da tanımıyla kültür "bireyler arası bir alışveriş"tir (Uğur, 2004, s.6). İzleyiciler ele alındığında onları birey olarak anlamak için Hans Vermeer'in tanımlaması da önemli görünmektedir. Vermeer kültürü özelden genele kişiler, kişilerin ait olduğu gruplar ve bu grupların ait olduğu toplumlar olarak üçe ayırır (Vermeer, 1996, s.3). Bireye özgü kültürü bireylerin idio-kültürü olarak

ayırıştır. Her bir birey çeşitli dia-kültürlere yani aile, spor kulübü, iş çevresi gibi çeşitli gruplara, topluluklara mensuptur. Son olarak da herkes bir para-kültürün, yani “ülke”, “millet” gibi daha geniş bir topluluğun üyesidir. Bu kültür sınıflamalarının hepsi birbiriyle etkileşim içerisinde (Vermeer, 1996, s.3). İletişim alanında yapılan izleyici üzerine araştırmalar için bu etkileşimin kültürü anlamak adına önemli olduğu düşünülmektedir.

Tam da bu noktada kültürü anlamaya çalışan İngiliz Kültürel Çalışmalar geleneği önemli bir yere sahiptir. Marksist eleştirel geleneğin içerisinde ortaya çıkan İngiliz Kültürel Çalışmalar yaklaşımı, 1964 yılında Richard Hoggart'ın yönetiminde kurulan İngiltere Birmingham Üniversitesi Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi'nin çalışmaları ile oluşmaya başlamıştır. Kültürün ve toplumun incelenmesine yönelik disiplinlerarası bir yaklaşımdır (Mutlu, 2012, s.208). Marksist gelenekten ilham alarak doğan Kültürel Çalışmalar Geleneği, öncülerinden Richard Hoggart, Raymond Williams ve Stuart Hall'un Batı Marksizmini ekonomik indirgemeci olarak gördüğü, kültür faktörüne gerekli önemi vermediğini savunduğu ve dolayısıyla geleneğin kültür faktörü üzerine odaklandığı söylenebilir. Kültüre toplumun üstünde ve ötesinde bir kavram penceresinden bakılan bir anlayıştan, kültürel çalışmalar geleneğiyle toplumsal ve ekonomik dünya ile birlikte yaşayan, varolan ve değerlendirilen bir kültür anlayışına geçildiği görülmektedir (Yaylagül, 2010, s.126). Louis Althusser'in yapısalcı Marksist ideoloji görüşünden yola çıkan İngiliz Kültürel Çalışmalar Geleneği daha sonra Gramsci'nin hegemonya kavramından yararlanır. Ancak bu geleneğin kültürel ürünlere bakışı Marksist kuramcılardan farklı boyutlar taşımaktadır (Aydın, 2007, s.123). Batı Marksizm'i içinde yer alan düşünürlerle göre kültür görece olarak özerktir ve ideolojik ortamın ve popüler kültür aracılığıyla popüler bilincin biçimlenmesine yardım eder (Yaylagül, 2010, s.127). Bir başka deyişle, Kültürel Çalışmalar geleneğinde kültür “bütün bir yaşam biçimi” olarak değerlendirilir (Williams, 1993, s.11). Önceleri yapılan seçkin kültür ya da üst kültür odaklı çalışmalara artık, çeviribilim kuramcısı Vermeer'in de kültür çeşitlemelerine benzer olarak, popüler kültür, kitle kültürü ve gündelik yaşamın kültürünün de eklendiği görülmektedir.

Günümüzde küreselleşmeyle birlikte kültürün, küresel medya şirketleri tarafından medya içerikleri vasıtasıyla tüm dünyaya dağıtıldığı görülmektedir. İşaret ve dil ile aktarılan bu içeriklerin anlamlar oluşturduğu ve insanların paylaştığı bu anlamların ise dil aracılığıyla biçimlendirildiği ve iletildiği söylenebilir. Bu anlamların görsel işitsel kodlar olarak üretildiği ve izleyicilere iletildiği en önemli araçlardan biri televizyondur. İzleyiciler üzerine odaklanan bu çalışmada bu anlamlar nasıl yapılandırılır, yani kodlanır ve alıcılar tarafından nasıl algılanır ve anlamlandırılır, yani kodaçımı yapılır? sorularının yanıtı arandığından kodlama ve kodaçımı aşamaları ve bu sürecin araştırılmasında izleyiciye aktif konumda odaklanan Alımlama Analizi yönteminin üzerinde durulması gerektiği düşünülmektedir.

Televizyonla yayınlanan imgeler bileşik ve karmaşıktır. İki tür söylemin birleşmesinden oluşur, görsel ve işitsel. Bu görsel dil çalışmalarında bir ikilik yaratır, çünkü görsel söylem üç boyutlu dünyayı iki boyutlu düzlemlere çevirir. Elbette ki gönderge (referent) ya da kavram gösterilenin kendisi olamaz. Yani bir filmde bir köpek havlayabilir ama ısıramaz (Hall, 1980, s.166).” Hoijer'in de belirttiği gibi (2005, s. 109), zihni temsil, duygusal ve diğer tür temsilleri, örneğin düşünceleri ve değerlendirmeleri olduğu kadar, seyircinin programla ilgili yorumlarını da temsil eder. Bu bir programın bilişsel, duygu dahil olarak

işlenmesinin sonucudur; dili, görüntüyü, müziği ve ses kaydını kapsar. Televizyonun imgeler dünyası ile gerçek dünya ayırımına değinildiği bu ifadelerde izleyicinin görsel ve işitsel kodların zihinsel temsillerini yeniden yarattıkları söylenebilir.

İngiliz Kültürel Çalışmalar geleneği içerisinde doğan Stuart Hall'un Kodlama ve Kodaçımama Modeli, televizyon üretimi ve tüketimini iki ayrı göstergebilimsel süreç olarak kavramlaştıran bir modeldir (Mutlu, 2012, s.196). Hall'e göre televizyon programları kodlanmış anlamlar bütünüdür ve bu anlamlar medya tarafından farklı alıcılara dağıtılır. Ayrıca oluşturulan söylemin etkili olması için sosyal pratiklere dönüştürülmesi gerekmektedir. Sonuçtaysa anlam alınmaz ise tüketimden ve pratikte anlam anlaşılmaz ise etkiden de söz edilemez (Hall, 1980). Belli birtakım kodlar belli dil topluluklarına ve kültürlerine geniş ölçüde dağıtılmış ve çok erken yaşlarda öğrenilmiş olabilir ki bunlar yapılandırılmış olarak değil, doğuştan verilmiş gibi görünür. Basit görsel işaretler evrenselliğe yakın olarak elde edilir, doğal görsel kodlar kültüre özgü kabul edilir. Ancak bu hiçbir koda müdahale edilmediği anlamına gelmez, bu kodlar doğallaştırılmıştır (Hall, 1980, s.164). Ayrıca Hall kodların düz anlam ve yan anlamlarından söz eder. Kodların düz anlamları herkes tarafından aynı algılanabilirken onlara yüklenen yan anlamların farklı yorumlamalara yol açabileceği söylenebilir. Bununla birlikte, üretim sürecinde oluşturulan anlam ile tüketim sürecinde alınılan anlam aynı olmayabilir. Nitekim izleyiciler birbirlerinden farklı geçmişlere, bilgi ve tecrübelerine sahip olduklarından, üretim esnasında kodlanan anlamları farklı yorumlayabilirler. Bu bakış açısıyla yola çıkan Hall, kodlama ve kodaçımı sürecini incelemek için Alımlama Analizi yöntemini geliştirmiştir.

Stuart Hall'un Alımlama Analizi modelinde edebi eserlerin incelenmesi ve analizinde uygulanan alımlama çalışmalarının katkısı olduğu görülmektedir. Edebi eserlerin okuyucuları, eserde oluşturulan anlamı kendi deneyimleriyle farklı farklı yorumlayabilmektedirler. Bu gelenekten beslenen Stuart Hall'un alımlama analizi yönteminde, Kullanımlar Doyumlar yaklaşımında ileri sürülen kendi ihtiyaçlarını doyuma ulaştırmak amacıyla seçim yapan aktif izleyici anlayışından da faydalandığı görülmektedir. Son olarak "Kullanımlar ve Doyumlar" yaklaşımından etkilenen alımlama çalışmaları, eleştirel yaklaşımın katkısıyla Kültürel Çalışmalar geleneği içerisinde doğmuştur. İzleyici üzerine yapılan çalışmalarda, Hall'un İngiliz Kültürel Çalışmalar geleneğinde bir metnin kodlanmış olduğu ve farklı kodaçımalarının mevcut olduğu tezinden yola çıkarak geliştirdiği Alımlama Analizi yönteminde olduğu gibi, Ien Ang'ın da belirttiği gibi "izleyicilerin homojen bir bütün olarak değil, sonsuz sayıda deneyim ve pratikten oluşan bir evren" (Ang, 1996, s.17-56'dan aktaran, Aydın, 2007, s.120) olarak kabul edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

İzleyicilerin iletilen kodları okumalarında gözlenen farklılıkları ortaya koyan Alımlama Analizi modeline giden yolun üç aşamadan oluştuğu görülmektedir. Hall'ün modelinde izleyici gönderilen mesaja üç farklı okuma davranışı sergiler; hakim okuma, müzakereli okuma ve muhalif okuma. **Hakim okuma** ya da egemen okuma biçiminde izleyici, izleyici gönderilen mesajın anlamını metni verilmek istenilen anlamıyla okur; Hall'ün deyimiyle (1980, s.171), mesajı (gönderilen kodu) kodlanan anlamıyla okur. Metindeki düz anlamlar yapımcıların istediği yönde tam ve doğru olarak alınır ve kodlayıcıların ürettiği anlam her düzeyde meşru olarak kabul edilir (Şeker, 2009, s.107). Bir başka deyişle, izleyici gönderilen mesajın anlamlarını olduğu gibi, kodlayıcı profesyonellerin ürettiği şekliyle ve sorgulamadan kabul eder diyebiliriz.

Müzakereli okuma biçiminde izleyici anlamı olduğu gibi kabul etmek yerine anlamsal bir uzlaşmaya vararak okur (Mutlu, 2012, s.196). Bu okuma davranışında izleyici baskın olanın kodlanarak gönderilenin taşıdığı anlamın bilincindedir. Ancak gönderilenin bazı bölümlerine uyum sağlar ve onları kabul ederken bazı bölümlerine karşı duruş sergiler. Yani kabul edilen ve reddedilen unsurların karışımından oluşur (Hall, 1980, s.172). Dolayısıyla bu okuma biçiminde izleyicilerin televizyon programlarını daha sorgulayıcı bir yaklaşımla okudukları söylenebilir. **Muhafif okuma** biçimi ise karşılaştıkları, her metne karşı durmayı alışkanlık haline getiren izleyicilerin televizyon programlarına yaklaşım şeklidir (Güngör, 2011, s.111). Bir başka deyişle izleyici düz anlam ve yan anlamların hepsini çözümler ve bu mesajların tam zıt yönünde kodaçıklama yapar. Gönderilen mesajın bütünlüğünü tamamen bozarak tercih ettiği bir kodla alternatif referans çerçevesinde yeniden bir bütünlük kurar. Özetle, hakim okuma egemen ideolojiyi destekler, yani izleyici kodlanan metinleri kodlandığı şekliyle kabul eder, müzakereci okuma belli kodları kabul eder diğerlerini reddeder, muhafif okuma ise egemen kodları belirler ve reddeder denilebilir.

İzleyici araştırmalarında en yeni gelişme olarak kabul edilen alımlama analizi çalışmalarının daha çok televizyon izleyicisine odaklanılarak yapıldığı görülmektedir. David Morley'in 1980 yılında gerçekleştirdiği Nationwide araştırması en bilinen alımlama analizi çalışmalarındandır. Morley önce Nationwide adlı magazin programının içerik analizini yapar ve bu programın "ulusal birlik" yönünde milliyetçi görüşler aktardığı ve sınıfsal çelişkilerin üstünü örttüğü sonucuna ulaşır. Daha sonra farklı eğitim, yaş, cinsiyet ve meslekten oluşan odak grupların bu mesajları nasıl alımladıklarını araştırır (Yaylagül, 2010, s.136). Araştırma sonucunda elde edilen önemli bir bulgu farklı grupların aynı metne farklı anlamlar yükleyebildikleridir. Ancak ilginç bir nokta, sağda yer alan tutucu kesimlerden karşıt okumalar gelirken, daha eleştirel ve sorgulayıcı yaklaşması beklenen solda yer alan izleyicilerin bazılarında hakim okuma davranışı bulgulanmıştır (Güngör, 2011, s.113). Yani herhangi bir kesimden beklenenin dışında sonuçlar da gelebilmektedir denilebilir. Dolayısıyla Morley'in çalışmasıyla izleyicilerin sınıfsal konumları ile medya mesajlarını anlamlandırılmaları arasında doğrudan bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılır (Yaylagül, 2010, s.136). İlk alımlama analizi örneklerinden olan Morley'in çalışması medya izleyicilerine etnografik bir yaklaşımın gelişmesini sağlamıştır. Bunun gibi nitel ampirik araştırmalar küçük bir grup üzerine derinlemesine görüşme (ve bazen katılımcı gözlemle desteklenir) ile insanların televizyon ve diğer medyalarla bağlantısını çeşitli alt başlıklarda anlamının en iyi yollarından biridir (Ang, 2006, 174). Alımlama Analizi izleyici odaklı bir çalışma olduğundan alanda benzer çalışmalarda benzer bir yöntem olan gözlem ve derinlemesine görüşme sonuçlarının analizinin yapılması ve izleyicilerin yorumları ile okuma biçimlerinin ortaya koyulmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

3. YÖNTEM

Öncelikle bütüncenin incelenmesinde tarama modeli uygulanmıştır. Örnekolay tarama modeline göre yapılan çalışmanın ana kaynağını ulusal kanallarda yayınlanan *Muhteşem Yüzyıl* isimli dizinin izleyici yorumlarından oluşan alımlama analizi oluşturmaktadır.

Kültürel Çalışmalar geleneğinin katkısı ile alımlama analizi yapılarak izleyicilerin *Muhteşem Yüzyıl* dizisinde kadın ve erkek imajını nasıl alımladıklarını, hangi okuma biçimleriyle kodaçıklama yaptıklarını ortaya koymayı amaçlayan bu

çalışmada görüşme tekniği uygulanmıştır. Her bir katılımcının görüşlerini rahatça ve samimi bir şekilde dile getirmeleri için gerekli ortam sağlanarak her bir katılımcıyla birebir görüşme yapılmıştır. Görüşmede önemli olan, kaynak kişilerin gerçeği söylemek için yeterince güdülenebilmesi ile istenen verilerin noksansız alınabilmesidir (Karasar, 2012, s.170). Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanıldığı veri toplama yönteminde görüşme soruları ve kılavuzu önceden hazırlanmıştır (Karasar, 2012, s.168,169). Görüşme öncesinde açık uçlu sorular hazırlanmış, fakat görüşme esnasında duruma göre yeni yansız sorular sorulmuştur. Veriler ses kayıt cihazına kaydedilip daha sonra analiz için çözümlenmiştir.

İzleyici yorumları ile yapılan alımlama analizi için örneklem temsilinin zorluğu sebebiyle, sağlam veriler toplamak adına küçük bir kümeden örneklem alınarak 8 kişi ile görüşme yapılmıştır. Az sayıda katılımcı ile gerçekleştirilen çalışmalarda temsil sorunu ortaya çıkması mümkün olmakla birlikte, kullanılan görüşme tekniği ve çözümlenmesi çok uzun zaman almaktadır. Çoğu durumda iyi belirlenmiş küçük bir örneklem üzerinde yapılan araştırma, geniş bir evrende yapılandan daha iyi sonuçlar verir (Karasar, 2012, s.111). Her ne kadar az sayıda kişiyle görüşme yapılmış olsa da, araştırmanın amacını belirleyen başta sorulan soruların ve ulaşılmaya çalışılan niteliksel bulguların çalışmanın sonucunu aydınlatıcı nitelikte olduğu düşünülmektedir. Ancak görüşme sınırlı sayıda katılımcı ile gerçekleştirildiğinden, bulguların genellenmesinin doğru bir yaklaşım olmadığını söyleyebiliriz. Görüşme tekniği uygulanan katılımcıların yaş aralığı 16-70'tir. Bu, Star TV'de yayınlanan *Muhteşem Yüzyıl* dizisinin, kanalın verileri doğrultusunda elde edilen izleyici profilinden yola çıkılarak oluşturulmuştur ve bu yaş aralığının izleyici genelini temsil ettiği görülmektedir. Görüşme tekniği uygulanan katılımcıların kadın ve erkek izleyiciler olarak eşit sayıda seçilmesinin, araştırmanın konusu gereği "kadın ve erkek imajı"nın her iki cinsiyette de nasıl alımlandığını saptamak için uygun olduğu düşünülmektedir. Ayrıca farklı sosyo-demografik özellikleri yansıtması amacıyla araştırma, farklı meslek gruplarından ve geniş bir yaş aralığından 8 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılanlar² arasında 1 akademisyen, 1 avukat, 1 mühendis, 1 tiyatro oyuncusu, 1 emekli öğretmen, 1 emekli muhasebeci, 1 lise öğrencisi ve 1 kuaför bulunmaktadır. Buna ek olarak gözlem yöntemlerinden daha derinliğine ve daha geçerli bilgi edinmek amacıyla katılarak gözlem tekniği uygulanmıştır. Gözlem yapılanlar arasında 2 okutman, 2 üniversite öğrencisi, 2 sokak satıcısı, 1 taksi şoförü gibi farklı meslek ve yaş gruplarından bireyler yer almaktadır.

Muhteşem Yüzyıl dizisi halen yayınlanmaktadır. Ancak görüşme ve gözlemlerin yapıldığı süre dizinin üçüncü sezonunun yayınlandığı 12 Eylül 2012 ile sezon bitimi olan 19 Haziran 2013 arasında gerçekleşmiştir. Dolayısıyla görüşme soruları, ilk üç sezon dikkate alınarak yanıtlanmış ve değerlendirilmiştir. Gözlemler de yine ilk sezon başlangıcından üçüncü sezon bitimine kadar devam etmiştir. Doğal ortamda gözlenenlerle ve onların gözlendiklerinden habersiz bir şekilde, hem diziye yönelik bağlılıkları, (fiziki olarak dizinin yayınlandığı günün ertesi kullandıkları kelimeler) hem takip etme sıklıkları (kullandıkları kitle iletişim araçları ve kaçırılan bölümlere yönelik ifadeleri) gözlenmiş, hem de birtakım tartışma konuları ortaya atılarak tepkileri izlenmiştir.

² Katılımcılardan bir kısmı isminin yayınlanmasını istememiştir. İsmi yayınlanmasında sakınca olmayan Ahmet Naci Bilge, Begüm Bilge, Burak Sönmez, Gülseren Yücel, İlknur Bilge ve diğer katılımcılara teşekkür ederim.

4. BULGULAR

Günümüzde her gün her kanalda yayınlanan farklı konuları ve izleyicileri hedefleyen televizyon dizilerinin yoğun ilgi gördüğünden ve geniş kitlelere hitap ettiğinden, bu dizilerin izleyicilerinin incelenmesi gerektiği düşünülmektedir. İzleyiciye kendi öznel konumundan hareketle farklı okumalar yapabilen, dahası aynı metinle karşılaşmasında her seferinde yine farklı okuma olanağına sahip etkin bir izleyici anlayışıyla yaklaşmaktadır. O halde son zamanlarda popüler hale gelen tarihi diziler arasında Türkiye’de en çok izlenen dizilerden biri olan *Muhteşem Yüzyıl*’ın izleyicisi kadın ve erkek imajı üzerine iletilen kodları nasıl alımlamaktadır?

4.1. *Muhteşem Yüzyıl*

Bu çalışmada örnekolay olarak incelenen *Muhteşem Yüzyıl*’ın Türkiye’de yayınlanan diziler arasında TNS ve SBT kuruluşlarının araştırma sonuçlarına göre, yayınlandığı Çarşamba akşamları hem AB hem de toplamda birinci sırada yer aldığı görülmektedir.

Yapım şirketi Tims Productions olan *Muhteşem Yüzyıl*, 5 Ocak 2011’de Show TV’de yayınlanmaya başlamış, daha sonra 4 Ocak 2012’de ise Star TV’ye geçiş yapmıştır. Senaryosunu Meral Okay’ın yazdığı, yönetmenliğini Taylan Biraderler’in yaptığı ve yapımcılığını Timur Savcı’nın üstlendiği dizi, Türk yapımı tarihi televizyon dizisidir. Ayrıca tarih uzmanları Deniz Esemeli ve Günhan Börekçi ile yazar Latife Tekin senaryonun tarihi gerçeklere uygun olması amacıyla diziyeye danışmanlık yapmaktadır. 9 Nisan 2012 tarihinde dizinin senaristi Meral Okay’ın vefatının ardından dizinin senaryosunu Yılmaz Şahin devralmıştır. Dizinin başrollerinde Halit Ergenç, Meryem Uzerli, Nur Fettahoğlu, Okan Yalabık, Selma Ergeç ve Mehmet Günsür yer almaktadır. Buna ek olarak dizi üstlendiği 3.500.000 TL bütçesiyle Türk televizyon tarihinin en pahalı projesidir. Ayrıca Star TV’de yayınlanan dizi, şu anda toplam 42 ülkede 200 milyondan fazla izleyiciye ulaşmıştır. 2013 yılında 60 farklı ülkede yayınlanması beklenen *Muhteşem Yüzyıl* en fazla ülkeye pazarlanan Türk dizisi olmuştur.

Dizinin konusu, temel olarak Osmanlı İmparatorluğu padişahı Kanuni Sultan Süleyman’ın (Halit Ergenç) hayatı üzerine kurgulanmıştır. İlk bölümde, şehzade olan Kanuni Sultan Süleyman’ın, babası Yavuz Sultan Selim’in ölümü üzerine tahta geçmesi ve saray haremine cariye olarak aynı zamanlarda getirilen Hürrem Sultan’ın (Meryem Uzerli) birbirlerini görüp, aşık olmalarıyla başlar. Hürrem Sultan’ın intikam için başladığı iktidar oyununa, Valide Sultan (Nebahat Çehre), İbrahim Paşa (Okan Yalabık) ve Şehzade Mustafa’nın (Mehmet Günsür) annesi Mahidevran Sultan (Nur Fettahoğlu), en büyük engel olmuştur. Aşk ile devleti arasında kalan Kanuni Sultan Süleyman’ın ve Hürrem Sultan’ın oğulları için girdiği iktidar mücadelesi ekranlara yansıtılmaya devam etmektedir (www.wikipedia.org).

Dizi genel olarak iç mekanlara ağırlık verir, Kanuni Sultan Süleyman’ın sarayı içerisinde yer alan mekanlar arasında harem, Hürrem Sultan’ın odası, Kanuni Sultan Süleyman’ın odası ve hamam ön plandadır. Ayrıca Hatice Sultan’ın sarayı, Şehzade Mustafa’nın sarayı da iç mekanlar arasında ikinci planda yer almaktadır. Dış mekanlar ise iç mekanlara göre daha seyrek kullanılmıştır, savaş için gidilen yerler, halk pazarları, sarayın yakınlarında kırsal alanlar ve sarayın bahçesi gibi mekanlar olarak geçmektedir. İktidar mücadelesi üzerine kurulmuş

olan dizinin her bölümünde dizinin devamlığını karşıtlıklar ve çatışmalar oluşturmaktadır. Saray içinde Sultan Süleyman'ın yakınında bulunanların iktidar için çekişmesi üzerine başlayıp devam eden dizide en büyük, hatta dizinin çıkış noktasını oluşturan çatışma Hürrem Sultan ve karşıtları arasında yaşanmıştır. Mahidevran, Valide Sultan, Pargalı İbrahim Paşa ile Hürrem arasındaki çatışmayı Hürrem kazanır. Buna ek olarak harem hayatı ve orada yer alan iktidar mücadelesi de yine kendi içinde çatışmalara neden olmaktadır. Burada en büyük amaç Kanuni Sultan Süleyman'a yakın olmak ve onun ilgisini ve takdirini kazanmaktır. Her seferinde farklı bir çekişmeyi konu alan dizide arka planda ise aşk yer almaktadır. Hürrem Sultan ile Kanuni Sultan Süleyman'ın, İbrahim Paşa ile Hatice Sultan'ın aşkları da dizinin bir parçasını oluşturmaktadır. Dizide oluşturulan toplumsal cinsiyet rollerine bakıldığında tıpkı diğer Türk dizilerindeki gibi kadın ve erkek rollerinin pekiştirildiği görülmektedir. “Medyada kadın unsuruna ev kadını, iyi anne-iyi eş, özverili, cinsel meta, güçsüz, seksi, kötü-yürekli/hırslı iş kadını gibi anlamlar” (www.yasemininceoglu.com) yüklendiğini görüyoruz. Dizilerde oluşturulan toplumsal cinsiyet rolleri üzerine benzer akademik çalışmalarda da bu rollerin temsil edildiği görülmektedir (Şenyurt, 2008; Mani, 2005). Burada da ifade edildiği gibi medyada kadın kimliğine yüklenen bu anlamlar dizilerle de tekrar edildiğinden ataerkil toplum yapısında kalıplaşmaktadır. Erkeğe yüklenen anlamların ise iş gücü sahibi, aile reisi, otorite, koruyan kollayan olduğu görülmektedir. Muhteşem Yüzyıl dizisinde de benzer şekilde oluşturulan aile reisi ve otorite sahibi olan erkek figürü, Kanuni Sultan Süleyman ve bu otoritenin onayını almaya çalışan insanlar şeklinde resmedilmektedir. Kanuni Sultan Süleyman'a en yakın figür olan Hürrem Sultan cinsel cazibesıyla kocasını etkileyen iyi bir eş, iyi bir anne aynı zamanda kötü yürekli ve hırslı bir imaj çizmektedir. Mahidevran'a yine iyi bir anne fakat erkeğini kaptıran kötü bir eş, Hatice Sultan'a da güçsüz ve korunmaya muhtaç bir kadın özellikleri yüklenmiştir. Diğer dizilerde olduğu gibi bu dizide de kadın ve erkek imajının egemen ideolojiye hizmet eden bir yapıda aktarıldığı görülmektedir. Güçlü kadın imajı ardındaki “güç” erkekten kaynaklanmaktadır. Örnek vermek gerekirse Valide Sultan'ın ve Hürrem Sultan'ın güçleri Sultan Süleyman'dan, Mahidevran'ın gücü Şehzade Mustafa'dan gelmektedir. Ayrıca dizinin biçimine yapılan müdahale de yine kadın üzerinden gerçekleştirilmiş, hakim ideolojiye uygun olarak kostüm tasarımı dizinin belli bir bölümünden sonra şekil değiştirmiştir.

Dizi genel olarak Kanuni Sultan Süleyman'ın sarayında yaşananlara, aile ilişkilerine ve harem hayatına ağırlık verdiğinden, henüz yayınlanmaya başlamadan önce bile başbakanın olumsuz eleştirilerine hedef olmuş (www.facebook.com), fakat ardından oluşan izleyicilerin yoğun ilgisi, diziyi yayımlandığı gün olan Çarşamba gününün ana yayın kuşağında en çok izleneni konumuna getirmiştir. Facebook ve Twitter gibi sosyal medya vasıtasıyla da izleyiciyle iletişim kuran dizinin bu yeni medya üzerinden yapılan izleyici yorumlarından da dizinin ne kadar çok takip edildiği görülmektedir. Hatta siyasi gündem bile yaratan dizi (www.milliyet.com.tr, www.islamigundem.com), hem izleyiciyi karşı yönde harekete geçirmiş hem de başbakanın dizinin yayından kaldırılması talebine sosyal medyadan gelen yoğun tepkiler, dizinin yayın hayatına devam etmesini sağlamıştır. Diziyi ilgili bir başka önemli nokta da dizinin sosyal yaşam pratiklerinde oluşturduğu değişimlerdir. Dizinin modayı da belirlediği gözlenmektedir. Kadınların saç ve aksesuar seçimi, erkeklerin sakal bırakması, ev dekorasyonlarındaki değişim buna örnek verilebilir. Ayrıca kitaplar, sinema, televizyon dizileri ve reklamlarda benzer konuların yer alması, dizinin yayımlandığı dönem boyunca izleyicilerin yaşam pratiklerinde de önemli bir yer kapladığını

göstermektedir.³ Hem siyasi gündemi oluşturabilen hem de bu kadar çok takip edilen bir dizinin izleyicileri *Muhteşem Yüzyıl* dizisinde “kadın ve erkek imajı” üzerine oluşturulan kodları nasıl okumaktadırlar?

4.2. İzleyici Yorumları⁴

Katılımcı seçiminde görüşmelerden önce *Muhteşem Yüzyıl* dizisinin izler kitlesini tespit etmek adına, *Muhteşem Yüzyıl*’ı izleyip izlemedikleri sorulmuştur. Görüşmecilerin çoğunun diziyi düzenli olarak takip ettikleri, ancak bazılarının diziyi belli bir dönem ya da arada bir izledikleri ön bilgisi alınmıştır.

4.2.1. Tarihe İlginin Araştırılması

Görüşmelerde ilk olarak dizinin konu edildiği Osmanlı tarihinde *Muhteşem Yüzyıl* olarak bilinen Kanuni Sultan Süleyman dönemine izleyicinin ilgisini ve bakışını öğrenmek adına Kanuni Sultan Süleyman’ı tanımlamaları istenmiştir. Burada genel olarak *muhteşem*, *güç* ve *adalet* üzerine vurgu yapıldığı görülmektedir.

“Güç, hırs, iktidar hırsı... Aslında birazcık da acımasızlık var kendi oğlunu öldürmesinden mütevellit.”Tiyatro Oyuncusu/ E.

“...mümkün olduğunca adil davranmaya çalışan ama adil davranmaya çalışırken de çok büyük adaletsiz sonuçlara sebebiyet veren.”Avukat/ K.

“Bence öncelikle tarihin verdiği ‘muhteşem’ sözcüğünü kullanmamız gerekir. Onun dışında kendisi adil olmaya çalışmıştır, ne kadar olduğunu bilemiyoruz ama kendi içinde bir adalet duygusu olduğunu düşünüyorum, bu yüzden adil diyebiliriz. Kesinlikle irade sahibi olduğunu düşünüyorum...” Öğrenci/ K.

“Çok adil... Herkesin fikirlerine saygılı... Kimseye ayrıcalık tanımıyor, zengin fakir... Dinlemek için de halkın arasına karışıp olayları gözlemliyor, sonra karar veriyor.”Kuaför/ E.

Yorumlar incelendiğinde katılımcıların Kanuni Sultan Süleyman’ı dizide yansıtıldığı gibi değerlendirdiği fakat öznel yorumlarını da katarak öznel bir eleştiri de getirdikleri ve kodları genelde müzakereci okuma yaparak çözümledikleri söylenebilir. Örnek olarak “güç” ve “adalet” üzerine yapılan vurgu, dizide kodlanan ve amaçlanan bir özelliktir. Ancak katılımcıların aynı zamanda Sultan Süleyman’ın adaletini sorgulamasının, eleştirel bir bakışı sergilediği düşünülmektedir. Burada katılımcıların çoğu kodlanan anlamı ile alımlamakta, aynı zamanda eleştirmektedir. Bazı katılımcıların ise diziden bağımsız olarak yalnız tarihi gerçeğe yönelindikleri görülmektedir.

³Buna www.izmirmodaevi.com, www.abiyemodelleri2014.net, www.dlnstyleboutique.blogspot.com, www.sacmodellerim.net, www.gittigidiyor.com, www.uzmankonut.tv, www.ntvmsnbc.com, www.aksam.com.tr, www.zaman.com.tr, www.gazeteciler.com gibi internet siteleri örnek gösterilebilir. Ayrıca *Muhteşem Yüzyıl* dizisi yayınlanmaya başladıktan sonra sinemada gösterime giren “Fetih 1453”, TRT1’de “Osmanlı Tokadı” ve Kanal D’de yayınlanmaya başlayan “Fatih” isimli diziler bu değişimlere verilebilecek örneklerden yalnızca birkaçıdır.

⁴Görüşme yapılan katılımcılar ve gözlenenler *Meslek/ K.* (kadın), *Meslek/ E.* (erkek) şeklinde belirtilecektir.

“Cihan padişahu. Onun zamanında bir sürü yerler alınmış Osmanlı devletinin sınırları genişlemiş ve imparatorluk haline gelmiştir, büyük savaşlar kazanılmıştır. Dirayetli, iyi bir yönetici...” Emekli Öğretmen/ K.

“Tarihte muhteşem adı verilmiş, muhteşemliği de 46 yıl saltanat sürmesinden geliyor ve 46 yıl boyunca Osmanlı'nın ekonomik ve siyasi açıdan en güçlü dönemi. Hazine açısından Yavuz Sultan Selim kadar güçlü olmasa da, ondan sonraki en güçlü dönem. Süpergüç aslında, dünyanın süpergücü.” Mühendis/ E.

“Osmanlı tarihinde çok büyük güce sahip bir cihan padişahu... Zaten onun için muhteşem bir dönem, muhteşem yüzyıl olarak geçmiş tarihe...” Emekli Muhasebeci/ E.

“İlk aklıma gelen sözcük muhteşem... Başarılı, güçlü bir devlet adamı...” Akademiye/ K.

Burada diziden daha bağımsız ve nesnel yorumlar karşımıza çıkmaktadır. Bu soruya diziyle ilişkili ve diziden bağımsız yanıt veren görüşmecilerin kadın ve erkek olarak eşit oranda olduğu görülmektedir. Ayrıca gözlenenler de genelde güç ve iktidara vurgu yapmışlardır.

4.2.2. Diziye İlginin Araştırılması

Daha sonra diziye hakimiyeti öğrenmek amacıyla dizinin konusu hakkında bilgi verilmesi istenmiştir. Katılımcıların bir bölümü *Osmanlı padişahu Sultan Süleyman'ın saray yaşantısı ve orada yaşanan entrikalar* şeklinde özetlemiştir.

“Osmanlı döneminde Osmanlı İmparatorluğu'nun en iyi ve en çok konuşulan padişahının yaşadıkları. Hem devlet hayatı hem de saray hayatı üzerine kurulmuş bir dizi.” Akademiye/ K.

“Kanuni Sultan Süleyman devrinde yaşanan olayları genel hatlarıyla vermeye çalışıyorlar, ama bu bir belgesel değil. Tamamen magazin niteliğinde senaryo ürünü bir eser.” Avukat/ K.

“Osmanlı devletinin en güzel zamanlarını yaşadığı dönemi anlatıyor. Bu dönemde sarayda yaşanan olaylar, dışarıda yaşanan olaylar dramatize edilerek canlandırılıyor.” Emekli Öğretmen/ K.

“Öncelikle bu dizi kesinlikle bir belgesel olarak izlenmemeli... Sonuçta bu sürekliliği olması ve reyting kaygısıyla yapılmış bir dizi, bu yüzden tarihi izler taşıyan bir aşk hikayesi de diyebiliriz aslında...” Öğrenci/ K.

Bazı katılımcılar ise *Sultan Süleyman'ın saray yaşantısı ve harem hayatı* şeklinde ifade etmişlerdir.

“Bana göre tamamen ciddi bir senaryo, Meral Okay'ın kendi düşüncelerine göre düzenlenmiş bir senaryo. Haremde iç çekişmeler vardır. Herkes padişahın ya da şehzadelerden birinin yanında olmak ister. Bütün amaç buymuş gibi gösteriliyor. Dizide sarayda zevk-u sefa sürülür. Halbuki saraydaki yaşam o günlerde çok zorlu.” Mühendis/ E.

“Genel olarak daha çok harem hayatı üzerine kurulu bir dizi... Politik meselelere de zaman zaman değiniyorlar ama asıl ortamı harem hayatı

oluşturuyor. 46 senelik bütün Sultan Süleyman'ın saltanatını ele alıyor... O dönemde sarayın içindeki hayatı da gösteren bir dizi..."Tiyatro Oyuncusu/ E.

İzleyiciler çoğunlukla ana tema üzerine yoğunlaşmış ve Osmanlı padişahlarından Sultan Süleyman döneminde yaşanan olayları, savaşları, saraydaki entrikaları ve Sultan Süleyman'ın hayatını anlattığını belirtmişlerdir. Ayrıca tüm katılımcıların bunun bir dizi olduğuna vurgu yaptığı görülmektedir. Burada da diziyi izleme nedenlerinin genellikle Elihu Katz'ın ihtiyaç sınıflandırmasından eğlence olduğu ve katılımcıların tarihi gerçeklerden esinlenerek kurgulanan bir senaryo bilinciyle izlediğini söyleyebiliriz. İzleyicinin gösterilene karşı bu bilinç durumunu "çağdaş sinemanın yedi erdemi" (Wollen, 1982, s.79) olarak nitelendirilen "yabancılaşma"ya benzetebiliriz. Şöyle ki dizinin öyküsü klasik sinema anlayışında ya da diğer bir deyişle Hollywood sinemasında uygulanan kendini karakterlerle özdeşleştirerek gerçekten koparmayı ve izleyiciyi kurgu dünyasında yaşatmayı amaçlayan bir anlayışla aktarılmaktadır. Dolayısıyla izleyiciyi gerçek dünyadan koparmaktadır. İzleyicinin transa geçme durumu, özdeşleşim ve haz Hollywood filmlerinde yaşanan bir tavidir. Ancak bu tür filmlerdeki özdeşleşimin, bu çalışmada örneklem alınan katılımcılarda genellikle kendini yabancılaşmaya bıraktığı görülmektedir. Bunun da izleyicinin tarihi gerçekle ilgili ön bilgisinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Ayrıca burada dikkat çeken bir diğer nokta, kadın katılımcıların diziyi duygusal ve magazin el bir senaryo ürünü şeklinde değerlendirmelerinin yanında, erkek katılımcıların daha çok harem hayatına vurgu yaptıkları yönündedir. Sonuçta burada izleyicinin üç farklı okuma yaptığı söylenebilir. Öncelikle "Kanuni Sultan Süleyman dönemindeki saray yaşantısı ve harem hayatı" sözcüklerinden anlaşıldığı gibi hakim kodları ortaya koydukları görülmektedir. Ancak saray yaşantısı konusundaki şüphelerini dile getirmelerinden, bazı kodları reddettikleri anlaşılmaktadır. Bunun bir senaryo olduğuna ve dizinin o bilinçle izlenmesine yapılan vurgunun da aslında diziy e ve dizide gönderilen kodlara eleştirel bir bakışla yaklaşarak bu kodları reddettiklerinin göstergesidir denilebilir.

Katılımcılara diziyi ne sıklıkta takip ettikleri sorulmuş bazı izleyiciler dizi ilk başladığı zamanlarda daha yoğun izlediklerini fakat şu an bu ilgilerinin azaldığını, bazıları tam tersi şu sıralar daha çok izlediklerini, diğerleri ise başladığından bu yana hiç kaçırmadıklarını belirtmişlerdir.

"Bütün bölümleri izliyorum." Emekli Öğretmen/ K.

"Her hafta izliyorum." Emekli Muhasebeci/ E.

"Dizi olduğu gün kesinlikle hiçbir yere gitmiyorum. Misafir de kabul etmiyorum, misafirlige de gitmiyorum." Kuaför/ E.

"Baştan sona izleyemiyorum, bütün bölümlerini de çok düzenli olarak izlemedim ama genel olarak dizi hakkında bilgi sahibiyim." Avukat/ K.

"Eskiden her hafta izliyordum ama şimdi biraz daha az takip etmeye başladım çünkü hep aynı şeyler, rutin, sanki 46 yıl boyunca hep aynı şeyler olmuş gibi bir hava çıkıyor ortaya." Mühendis/ E.

Kaçırdıkları bölümleri izlemek için herhangi bir girişimde bulunup bulunmadıkları sorusu ise farklılık göstermektedir. Katılımcıların bir bölümü dizinin yayınlandığı gün bir önceki saatte verilen tekrarından takip ettiklerini, diğer bölümü ise gelişen teknolojiye bağlı olarak internette ya da cep telefonundan izlediklerini ifade etmişlerdir.

“Iphone’un bunun için bir uygulaması var, Star TV’nin kendi uygulamasını indirip oradan kaçırdığım bölümleri takip edebiliyorum.” Öğrenci/ K.

“Kaçırdığım bölümleri yayınlandığı günkü özetinden izliyorum.” Emekli Öğretmen/ K.

“Genelde özet özet izliyorum, sonuna kadar izlediğim çok nadir olmuştur.” Akademisyen/ K.

Buna ek olarak, gözlenen izleyicilerin dizinin yayınlanmasından bir gün sonra, eğer kaçırdıysa internette takip ettikleri ya da ertesi akşam izleyecekleri, ne olduğunu ve konu üzerine ne olacağını merak ederek yorum yaptıkları, tahminlerde buldukları gözlenmiştir. Rastlantısal gözlenen bir taksi şoförünün telefon görüşmesinde şoförün karşı tarafa Mehmet’in de Mustafa’nın da öldürüleceğini söylemesi bağlamdan uzaklaşıldığında bir tedirginlik yaratsa da, görüşmenin devamında diziye ilişkin birkaç yorumu ile diziden söz ettiği ortaya çıkmıştır. Buradan da dizinin bir şekilde hem katılımcıların hem de gözlenenlerin hayatlarında bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla izleyiciler diziyi sık ya da seyrek izleseler dahi dizinin günlük hayatta gündem oluşturmayı başardığı söylenebilir.

Muhteşem Yüzyıl izleyicisine bu diziyi izlemelerinin ve takip etmelerinin en önemli nedeni sorulmuş ve katılımcılardan dizinin biçimsel özelliklerine ek olarak içerik üzerine de yanıtlar alınmıştır. Bunun yanında bilişsel özelliğine de değinildiği görülmüştür.

“Sarayda yaşanan entrikalar ilgi çekici.” Emekli Muhasebeci/ E.

“Hürrem’in hırsı, karakterli ve yapacağım dediği şeyi yapıyor. Onun hırsına bayılıyorum....Dizi moda da yön veriyor şu anda, dergilerde de görüyorum, mesela ev dekorasyonları tamamen değişti... Ben kuaför olarak, saç stillerinin de tamamen değiştiğini söyleyebilirim.. Mesela Hürrem saçını istiyor insanlar.. Takılar, dekorasyon, saç stilleri olsun baya etkiledi...” Kuaför/ E.

“Öncelikle pahalı bir prodüksiyon olması.. Görsellerin, mesela kıyafetlerin hoş gelmesi, tarihi bir ambiyans oluşturması. Çok fazla tarihi olaylara takılmıyorum aslında, zaten televizyon sadece seyirlik bir şey olduğu için, o da güzel bir ambiyans yarattığı için. İkincisi oyunculukları çok beğeniyorum, iyi oyuncular var, o yüzden bana da yardımcı oluyor bir yandan...” Tiyatro Oyuncusu/ E.

“Tarihi seviyorum... Her ne kadar çok doğru ve objektif olarak yansıttığını düşünmesem de yine de tarihi izler görmek ve belli başlı olayları bu şekilde takip etmek hoşuma gidiyor. Ayrıca sürükleyici bir dizi bence bu, senaristlerinin başarılı olduğunu düşünüyorum, sıkılmadan izleyebiliyorum. Karakterleri ve oyunculukları beğeniyorum, özellikle

Meryem Uzerli'nin oyunculuğunu çok başarılı buluyorum. Daha çok diziyeye kendimi kaptırmadan, bunun dizi formatında olduğunu bilerek izlediğim için bu şekilde baktığım zaman başarılı buluyorum diziyi.” Öğrenci/ K.

“Dizinin yayınlanmaya başladığı dönemde çok popüler olması, çok konuşulması, merak uyandırması ve tabii ki Osmanlı İmparatorluğu'nun en şaşalı dönemi, insanda bir merak uyanıyor nasıl bir yorum getirildi, neler oldu... Bir de dünyada dönem dizileri çok revaçta bizde ne yapıyor onu da görmek istedim.” Akademisyen/ K.

“Yaşanmış tarihi olayları konu alan bir senaryo olduğu için izliyorum.. Daha sonra oyuncuların yetenekleri, kıyafetler, entrikalar, daha önce izlediğimiz filmlere benzemeyen farklılıkları var, bunlar dikkatimi çekti.” Avukat/ K.

Burada izleyicilerin diziyi takip etme tercihlerinin öncelikli sebeplerinin eğlence, boş vakit geçirme ve rahatlama ihtiyacını doyuma ulaştırmak olduğu görülmüştür, dolayısıyla o yönde okumalar yaptıkları söylenebilir. İzleyicilerden çoğu diziyi izlerken nesnel bir duruş sergilemektedirler. Yorumlarda bir eleştirmen tavrı dikkat çekmektedir. Dizinin üretiminden dekora, içeriğinde iletilen tarihi gerçeklikten kurguya, ayrıca öykünün aktarılışına farklı görüşler ifade edilmektedir. Katılımcıların ayrıca oyunculuklar ve kostüm üzerine getirdikleri yorumlardan da biçim üzerinde de durdukları ve iletilen kodları bu pencereden eleştirel bir bakışla okudukları söylenebilir. Buna ilaveten, gözlenenlerin de konu ve karakterlerin davranışlarına yorumlar yaptıkları, eleştirdikleri, tahminlerde ve dileklerde buldukları, bazen de bazı karakterlerin aksesuar ve kostümleri üzerine beğenilerini dile getirdikleri gözlenmiştir:

“Osmanlı'nın o dönemde yaşantısı, saray hayatı ilgimi çekiyor.” Öğrenci/ E.

“Hürrem bu sefer ne yapacak, hangi oyunları oynayacak, nasıl güçlenecek... Hürrem için izliyorum.” Okutman/ K.

“Niye izliyorum biliyor musun, Süleyman bu sefer haremden kiminle birlikte olacak onu merak ediyorum.” Sokak Satıcısı/ K.

“Kıyafetler çok hoşuma gidiyor.” Öğretmen/ K.

Katılımcı ve gözlenenlerin yorumları incelendiğinde bazı katılımcı ve gözlenenlerin biçimi bazılarının içeriği ön plana çıkardığı, bazılarının ise biçimle içeriğe paralel düzeyde önem verdikleri görülmektedir. Bu da dizinin izleyici ihtiyaçlarını iki açıdan da doyuma ulaştırdığını göstermektedir. Buna ek olarak dizinin farklı bireylerde kişisel kimlik, kişisel ilişkiler ve gözetim olmak üzere izleyiciye çok yönlü hitap etmeyi başardığı söylenebilir. Katılımcı ve gözlenenlere bakıldığında burada genelde erkek izleyicilerin daha çok biçim üzerinde durduğu, kadın izleyicilerin ise hem biçim hem de içerik üzerine yorumlar getirdiği görülmektedir.

Dizinin bilişsel bir katkısı olup olmadığını ve bunun yaşam pratiklerini etkileyip etkilemediğini öğrenmek amacıyla dizinin Osmanlı tarihine ilişkin bilgi düzeylerine bir etkisi olup olmadığı sorulmuştur. Bu soruya da katılımcıların tümünün genelde tarihle ilgili bilgi sahibi oldukları fakat bu dizinin genel olarak

tarihe ilgi uyandırdığı yönünde yanıtlar vermişlerdir. Ancak diziyi izleme amaçları doğrultusunda bu soruya alınan yanıtlar da farklılaşmaktadır.

“Genelde kitaplarda kadın karakterlerden çok fazla bahsedilmiyor. Sadece padişahları biliyorsun, padişahların oğullarını da çok fazla bilmiyorsun, ya da aile ilişkilerini...”Tiyatro Oyuncusu/ E.

“Mesela ben Pargalı’yı daha farklı biliyordum.. Öldürüldükten sonra Beyazıt meydanında dolaştırıldığını biliyordum, dizide farklı gösterdiler, sadece mezarını gösterdiler...Tabii yurtdışında tepkiler olabilir, bazı konular sansürlenebilir.”Kuaför/ E.

“Orada gelişen olayların hepsini biliyordum ama işleniş tarzı itibariyle biraz şahsi görüşler katılmış senaryoda...”Mühendis/ E.

“...tarihte önemli bir dönem, nasıl bir yorum getirilmiş ona bakmak istedim. Asla tarihle ilgili bir bilgi edinirim amacı yoktu. Ama getirdiği yorumlarda tarihle ilgili merak ettiğim bir şey olursa açıp bakmak, araştırmak gibi bir katkısı oldu.”Akademisyen/ K.

Öncelikle katılımcıların tarihe olan ilgileri, tarihi gerçeklerle ilgili yaptıkları yorumlardan anlaşılmaktadır. Dolayısıyla diziyi izlerken entelektüel birikimlerinden faydalanarak eleştirel bir perspektiften yorumlar getirdiklerini söyleyebiliriz. Ayrıca gözlemlenenlerin bazı ayrıntıları bilmedikleri ancak araştıracakları ve dizi sayesinde tarihe ilgilerinin arttığı yönünde yorumlar yaptıkları bilgisi edinilmiştir. Sonuç olarak dizideki ayrıntılar ve senaryoya getirilen yorumların, dizi izleyicilerinin bilişsel ihtiyacına da bir derece yanıt verdiği ve katılımcıların bir kısmının müzakereli okuma yaparken çoğunluğunun muhalif okuma yaptıkları ve senaryoda getirilen yorumlara şüpheyle baktıklarını söyleyebiliriz.

4.2.3. Diziyeye Yönelik Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Algısı

Dizide kodlanan toplumsal cinsiyet algısını değerlendirmek adına görüşmecilere çeşitli sorular yöneltilmiştir. Görüşme katılımcılarına bu amaçla ilk olarak Sultan Süleyman’ın yakınındaki kadınlarla, cariyelerle ve saray dışında günlük hayattaki kadınlarla ilgili görüşleri sorulmuştur.

“Eskiden padişahlar hükmediyor sanıyordum ben, tam tersi kadınlar hükmediyormuş. Mesela Hürrem Sultan Sultan Süleyman’ı istediği gibi çevirebiliyor, ondan önce annesinin her dediğini yapıyordu, onun onayını almadan bir şey yapmıyordu. Hep erkeğin dediği olur biliyorduk ama kadının sözü geçiyormuş...”Kuaför/ E.

“Güçlü ve yönlendirmeye çalışan kadın tipi var. Yani bir şekilde Süleyman aracılığıyla gelişmelere müdahale etmeye çalışan, şehzadeler vasıtasıyla devlet hayatında gizli kapaklı söz sahibi olmaya çalışan bilinçli bir kadın imajı çizilmeye çalışılıyor aslında. Her şeyin farkında olan bir şekilde o dönünün bir parçası haline gelmeye çalışan kadın imgeleri yaratmaya çalışmışlar. Yani bir cariyeden ya da bir anneden ziyade...”Akademisyen/ K.

“Sarayda yaşayan kadınlara acıyorum çünkü saray içerisinde hapiste gibiler... Tek amaçları Sultan Süleyman’a yaranabilmek, ona hoş görünmek, başka bir hayat amaçları yok kadınların... Çok güçlü bir karakter olarak görünen Hürrem Sultan bile Sultan Süleyman varsa var yoksa yok...”Avukat/ K.

“Hepsi Sultan Süleyman’a çok bağlı kişiler... Kadınlar Süleyman’a karşı hayranlık duyuyorlar onun şöhretinden dolayı. Annesi, kardeşleri ona saygı duyuyorlar.”Emekli Öğretmen/ K.

“Genelde kadınların çoğu, Hürrem ve Valide Sultan hariç daha pasif karakterler. Kendilerini daha bağımlı hisseden, daha çaresiz ve yapabileceklerinin daha sınırlı olduğunu hisseden kadınlar...”Öğrenci/ K.

“Hatice Sultan dizide bitkin, perişan, çaresiz, zavallı yansıtıyor. Mahidevran da öyle... Valide Sultan bile çaresiz yansıtıldı. Hürrem devleti idare eden, her şeyin altından çıkan, güçlü ve terminatör olmuş, Kara Murat olmuş...”Mühendis/ E.

Yorumlara bakıldığında özellikle erkek katılımcılar “kadının gücü”ne vurgu yaparken, kadın katılımcılar kadını “bağımlı”, “bağlı”, “hapiste”, “çaresiz” olarak yorumlamaktadır. Daha önce belirtildiği gibi dizide yansıtılan güçlü kadın imajının ardındaki güç erkekten, burada padişah ya da şehzadelerden, gelmektedir. Yani aslında gösterilen güçlü kadın imgesine erkeğin gücü kodlanmakta ve aslında kadın bu gücünü bazen cinsel cazibesıyla bazen de iyi bir eş ya da anne rolleriyle yerine getirdiğinde elde edebilmektedir. Katılımcı yorumlarında da görüldüğü gibi dizide güçlü bir kadın imajından söz ettikten hemen sonra bu güç üzerine görüşmeciler tarafından farklı okumaların yapıldığı aşikardır. Genelde olumsuz ifadelerle muhalif okumalar yapıldığı görülmektedir. Kadın katılımcılar kadının gücünden ziyade pasifliğini ve olumsuz yönlerini ortaya çıkarmışlardır. Dolayısıyla burada aslında kadın katılımcıların, kadın imajına olumsuz kodlanan anlamları eleştirdiği ve reddettiğinden muhalif okuma yaptıkları; erkek katılımcıların ise olumsuz kodları ortaya çıkardığı ancak “güç” gibi dizide olumlu yansıtılan bir koda eleştirel yorumlar getirdiklerinden, müzakereli okuma yaptıkları söylenebilir. Buna ek olarak gözlenenlerin de benzer okumalar yaptıkları, yani kadınların kadın karakterler üzerine daha olumsuz yorumlar yapar ve karşı çıkarken, erkek gözlenenlerin kadının gücüne odaklandıkları ve fakat olumsuz yönlerini de eleştirdikleri görülmektedir.

Daha sonraysa görüşmecilerin Sultan Süleyman’ın yakınındaki erkeklerle, sarayda diğer çalışanlarla ve saray dışında günlük hayatta yer alan erkeklerle ilgili düşünceleri öğrenilmiştir. Katılımcıların Sultan Süleyman’ın yakınındaki erkeklerle ilgili yorumları şöyledir:

“Hepsinin arasında bir güç mücadelesi var. Yine bu güç mücadelesi de Kanuni Sultan Süleyman’a yakın olmaktan geçiyor. Kadınların yaptığı entrikaların bir başka şekli erkekler arasında da geçerli oluyor. Kadınlarla erkekler burada benzer...”Avukat/ K.

“Ben Sultan Süleyman’ın yanında olsam kesinlikle en iyi adam olmak istemem. En iyi adam en tehlikede olandır, kelle koltukta olan kişidir. Tamam çok güzel yaşantıları var, her dedikleri oluyor, para pul ama ‘Seni

vezirlikten azad ettim' dediği zaman eldeki para pul her şey gidiyor." Kuaför/ E.

"Genelde kendi çıkarları için çalışan insanlar. Bir yandan da öyle olmak zorundalar, çünkü sarayda kendi çıkarı için çalışmazsa, bencillik yapmazsa çok fazla yaşama şansı olmuyor, bir şekilde diğerlerine yem oluyor. Çoğunluğu da padişahın arkasından iş çeviren adamlar. Ama bir taraftan da zeki insanlar. Bir sürü kişiyi kandırıp kendi çıkarları doğrultusunda iş yapabiliyorlar." Tiyatro Oyuncusu/ E.

"Sonuçta herkes kendini düşünüyor öncelikle ama hepsinin Sultan Süleyman'a görünüşünde hepsi çok saygılı, onun hakimiyetini kabul etmiş şekindeler ama tabii içini gördüğümüz zaman hepsi önce kendilerini, kendi ceplerini ya da kendi otoritelerini düşünüyorlar ve buna göre insanları yönlendiriyorlar..." Öğrenci/ K.

Sultan Süleyman'a yakın olan erkeklerle ilgili yorumlar güç ve iktidar üzerine yoğunlaşmaktadır. Burada odaklanılan güç kavramı, erkekler için de Sultan Süleyman'a yakın olma ve kendini ona beğendirmeye, onun takdirini kazanma üzerinedir. Ancak erkeklerin rollerine bakıldığında iş güç sahibi oldukları ve padişahı yaptıkları işlerle etkileyen bir kalıp yargı görülmektedir. Yani kalıplaşmış erkek rolünün burada da hakim olduğu söylenebilir. Sonuçta yine Sultan Süleyman'dan yani erkekten gelen güç söz konusudur. Buna ilaveten burada da yine kadın ve erkek gözlenenler çoğunlukla güç, iktidar ve hırs ifadeleri ön plana çıkarmaktadır.

Yine sarayda ve saray dışında güç sahibi erkeklerin dışında kalan aşçı, ağalar ve saray dışında kalan erkekler de tıpkı kadınlar gibi pasif, silik, kolayca yönlendirilmeye açık, emir kulu ifadeleriyle tanımlanmıştır ve aslında çok da fazla dikkat çekmediği bilgisi katılımcıların kendilerinden edinilmiştir. Ancak saray içinin daha çok kısıtlamaların olduğu hapsi andırdığı ve saray dışının ise özgürlüklerin yaşandığı mekanlar olduğu şeklinde tanımlanmıştır.

Yine diziyeye ve dizide oluşturulan kadın erkek imajına bakışını saptamak amacıyla izleyicilerin en sevdikleri ve sevmedikleri kadın erkek karakterleri nedenleriyle açıklamaları istenmiştir. Burada önemli bir nokta, sevilen kadın karakterin pek bulunamamasına karşın genelde sevilen erkek karakterin Şehzade Mustafa olarak karşımıza çıkmasıdır.

"Hürrem, çünkü çok kişilikli, hırslı, hırsı çok hoşuma gidiyor, yapacağım dediği şeyi kesinlikle yapıyor." Kuaför/ E.

"Kadın karakterlerde bir tutarlılık yok, çok değişken... Sevdiğim bir kadın karakter yok aslında. Çok itici betimlenmiş bence yani entrikacı ve kadınlıklarını kullanan ve o şekilde var olmaya çalışan karakterler olarak çizilmiş. Kadının o kadar iktidara, erkek egemenliğine hizmet eden ve onu manipüle etmeye çalışan kişiler olarak resmedilmesi hoşuma gitmedi." Akademisyen/ K.

"Kadın olarak birini söyleyemeyeceğim çünkü hepsini karakter olarak düşündüğümde zayıflıkları ve olumsuz yönleriyle öndeler." Öğrenci/ K.

"Kadın olarak beğendiğim bir karakter yok..." Avukat/ K.

Hürrem Sultan'ın bazı katılımcı ve gözlenenler tarafından çok sevilen bazıları tarafından ise tam tersi hiç sevilmeyen bir karakter olduğu görülmektedir. Yalnız erkek katılımcılardan Kuaför/ Erkek'in, gözlenenlerden de Sokak Satıcısı/ Kadın ve Okutman/ Kadın'ın sevdiği kadın karakter olarak Hürrem Sultan bulunmakta bunun nedeninin de hırsı olduğu ifade edilmektedir. Burada aslında imajın kodlanmasında bir manipülasyon yapıldığı düşünülmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi kadın imgesi her ne kadar güçlü ve hırslı olarak yansıtılsa da, kodlama işleminde aslında arka planda "kadın"ın gücünü erkekten aldığı sürekli ima edilmekte ve hırsını da güce ulaşmak için öldürmeye varacak kadar her şeyi yapabilecek, itici ve kötü bir imaj oluşturmaktadır. Dolayısıyla dizide kodlanan kadın imajının sonucu olarak katılımcılar sevilen bir kadın karakter bulamamaktadır denilebilir. Burada kadın katılımcıların çizilen imaja getirdikleri eleştirel bakıştan ötürü muhalif okuma yaptıklarını söyleyebiliriz.

Ancak yine aynı şekilde egemen bakış açısını yansıtan kodlama ile dizide sevilen bir erkek karakter olarak Şehzade Mustafa karşımıza çıkmaktadır.

"Erkeklerden de Mustafa... Çok akıllı, bildiğini yapıyor, diğer şehzadeler gibi el pençe divan değil ve herkesin sevgisini kazanıyor. Özgür ruhlu, o ortam içinde bile..."Tiyatro Oyuncusu/ E.

"Şehzade Mustafa... Çok etkileyici bir karakter çizilmiş. Onu araştırdım aslında Şehzade Mustafa gerçekten de o dönemde çok sevilen bir şehzadeymiş."Akademisyen/ K.

"Mahidevran'ın oğlu Mustafa çok dürüst, çok iyi yetişmiş.. iyi bir asker, iyi bir yönetici... Kendi kariyeri için babasına karşı bile ki babası o kadar sert tutumlar içerisinde olmasına rağmen, onu bilmesine rağmen, dürüstlük ve devleti iyi yönetmek adına kendi bildiği yoldan şaşmayan birisi."Avukat/ K.

"Şehzade Mustafa gerçeğe daha yakın bir tiplene olmuş."Mühendis/ E.

Erkek olarak şehzade Mustafa... Çünkü kendisinin başkaları tarafından yönlendirilmediğini, kendi iradesini kendi kararlarını uygulayacak cesarete sahip olduğunu düşünüyorum."Öğrenci/ K.

Burada dikkat çekici nokta genelde tüm katılımcıların ve gözlenenlerin sevilen erkek karakter olarak Şehzade Mustafa'dan söz ederken sevilen kadın karakterde erkek katılımcıların farklı görüşler bildirilmesi, fakat genel olarak kadın katılımcıların dizide en sevdiği kadın karakter bulunmayışıdır. Dizide kadın ve erkek karakterlerin kalıplaşmış rollerle kodlandığı, ancak kadın imajına olumsuz özellikler yüklenirken erkek karakterlerin içlerinden birinin idealize edilmiş erkek imajını yansıttığı görülmektedir. Burada da yine kodlanan kadın imajında olduğu gibi bir manipülasyon yapıldığı, yani kadını değil erkeği idealize eden bir yönlendirmenin söz konusu olduğu, dolayısıyla ideal kadın değil ideal erkek imajının öne çıktığı düşünülmektedir. İdealize edilen erkeğe, yani Şehzade Mustafa karakterine kodlanan anlamlara bakıldığında "iş güç sahibi, annesi ve yakınındaki kadınları koruyan, belli oranda otorite sahibi" gibi özellikler görülmektedir. Bunun da tıpkı diğer Türk dizilerinde olduğu gibi erkek imajını yeniden üretmek pekiştirdiğini söyleyebiliriz. Sonuç olarak hem erkek hem de kadın katılımcıların dizide sevilen bir kadın karakter bulamaması, ancak sevilen bir erkek karakter olarak tüm katılımcıların aynı karakterde uzlaşması aslında idealize edilen erkek

karakteri kabul ettiklerini, pasifize edilen kadın karakterleri de eleştirdiklerini ve reddettiklerini göstermektedir. Bu da izleyicinin egemen kodlardan bazılarını kabul ettiğini bazılarını da reddettiğini göstermektedir. Dolayısıyla bu soruya verilen yanıtlarda genelde hem erkek hem de kadın katılımcıların müzakereli okuma yaptığını söyleyebiliriz.

Toplumsal cinsiyet rolleri algısını daha derinlemesine anlamak için dizideki ve günümüzdeki kadın erkek, kadın kadın ve erkek erkek ilişkilerine yönelik sorular sorulmuştur. Öncelikle görüşmecilerden sarayda Sultan Süleyman'a yakın olan kadın ve erkeklerin birbirleriyle ilişkilerindeki ortak özellikleri saptamaları istenmiştir.

Kadın kadının en büyük düşmanıdır, her zaman böyledir, günümüzde de böyle. Hürremle İbrahim ilişkisinde de, ikisi de kölelikten geldiği için ve Sultan Süleyman'a yakın olmak istediği için birbirini yediler... İkisi de Sultan Süleyman'ın yanında tek ben olacağım dedi. Kuaför/ E.

Dizide hepsi birbirlerinin ayağını kaydırmaya çalışan, Sultan Süleyman'a yakın olmaya çalışan birileri gibi... Bir çekişme var... Güç mücadelesi var genelde.. Ama kadının cazibesinden etkilenme de muhakkak olmuştur. Kadınlar da bunu kullanmıştır belki... Ama bu konularda çok ciddi kayıtlar yok. Mühendis/ E.

Hürrem Mahidevran ilişkisiyle Hürrem İbrahim ilişkisi birbirine benziyor. Dizide tam olarak yansıtılmayan şeyler var tabii bence, bazı kaynaklar söylüyor bunu. Hürremle İbrahim arasında sürekli bir iktidar ilişkisi var ve padişaha yakın olma isteği. Aynı şey Hürremle Mahidevran arasında da var. İktidara yakın olma isteği anlamında bir benzerlik var. Tiyatro Oyuncusu/ E.

Hepsi çıkar doğrultusunda hareket ediyorlar, kadın erkek fark etmiyor. Çıkarlarının gerektirdiği her şeyi, her türlü entrikayı yapıyorlar... Kadın kadına karşı da yapabiliyor, kadın erkeğe karşı da yapabiliyor, yani hiçbir fark yok. Avukat/ K.

Bütün ilişkiler insani ilişkilerden ziyade hep biraz daha güç sahibi olma içinde olan insaniyetten uzak ilişkiler olarak resmedilmiş. Dolayısıyla çok itici ilişkiler var, yani biri biriyle yakın duruyorsa bu güce daha yakın olduğu için ya da güce ulaşmasına vesile olabileceği için, kötü bir ilişki varsa o da güçten uzaklaştırdığı için... Akademisyen/ K.

İlişkilerde entrika var... Kimi sonuca ulaşıyor kimi de ulaşamıyor. Bu davranışlar kadına özgü değil, herkes birbirinin kuyusunu kazmaya çalışıyor, kadın erkek fark etmiyor hepsi de aynı. Emekli Öğretmen/ K.

Genelde kadın kadına oldukları zaman daha fazla entrika döndürebiliyorlar, birbirlerine karşı savaş açabiliyorlar. Ama bir erkekle kadının ilişkisinde kimin karakter olarak daha baskın olduğuna bakıyor bu, yani kişi olarak, kadın erkek olarak değil... Çünkü aynı konumdaysalar biraz daha hangisinin baskın olduğuna bakıyor bence... Bu özellikler kadına ya da erkeğe özgü değil, karakterin kendi kişisel özelliklerine bağlı... Öğrenci/ K.

Katılımcıların hepsinin belirttiği ortak nokta görüşmenin ilk sorusunda Sultan Süleyman üzerine aktardıkları fikirlerle paralellik içermektedir. Şöyle ki görüşmecilerin çoğu kadın ve erkek olarak değil “güce yakın olma, ona ulaşma” üzerine yoğunlaşmışlardır. Burada Sultan Süleyman güç sembolüdür. Daha önceki sorunun yanıtında idealize edilen karakterin bir erkek karakter olması ve izleyicilerin sempatisini kazanması gibi burada da her ne kadar kadın ve erkek karakterler bir amaç uğruna savaş veren bireylermiş gibi yansıtılsa da arka planda uğruna savaştıkları güç yine bir erkeğin gücüdür, ona ulaşma çabasıdır. Kadının da erkeğin de ulaştığı son nokta yine Sultan Süleyman’ın, yani bir erkeğin iktidarındır. Aslında burada yine erkek idealize edilerek ön plana çıkmış ve onun rollerine bakıldığında iş gücü sahibi, paranın kaynağı, iktidar ve söz sahibi gibi Türk dizi ve filmlerinde daha önce karşılaşılan erkek karakterlerin rollerine benzer toplumsal cinsiyet rolleri üstlendiği görülmektedir. Aynı şekilde kadına verilen roller de iyi bir eş, anne, çocukları (burada oğulları) için her şeyi yapan ya da çocukları sayesinde toplumda bir yer edinebilen kadın temsiliyle toplum içerisindeki konumunu yeniden üretmeye hizmet etmektedir. Ayrıca tüm katılımcıların belirttikleri ortak nokta ilişkilerde çıkar ve entrikadır. Bu her ne kadar dizide çatışma yaratarak izleyicinin ilgisini çekse de iki ayrı cinsiyetin amaçları için kullandıkları araçlar onlara yüklenen toplumsal cinsiyet rollerini vurgulamaktadır. Dolayısıyla kadın ve erkek üzerine söz konusu dizide oluşturulan bu imajın da yine kadın ve erkek rollerini yeniden üretmek toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirdiği söylenebilir. Nitekim izleyicilerin yanıtlarına göre de karakterler teker teker mercek altına alındığında bir takım kalıplaşmış roller ve yargılara da rastlanmaktadır. “Kadın kadının en büyük düşmanıdır...” ifadesi gibi ya da kadının cazibesini kullanması gibi yargıların diziyeye egemen bakış açısıyla kodlandığı ve kodaçımında da genellikle erkek izleyiciler tarafından hakim okuma yapıldığı görülmektedir. Ancak kadın katılımcıların okumalarına bakıldığında bu konuda daha muhalif bir duruşları olduğu söylenebilir.

Aynı zamanda bazı katılımcılar “Bu konularda çok ciddi kayıtlar yok...”, “Dizide tam olarak yansıtılmayan şeyler var...” gibi ifadeler kullanarak tarihi gerçeklerle senaryoyu kıyaslama yoluna gitmişlerdir. Genelde izleyiciler içerik üzerine yoğunlaşmış ve bu açıdan eleştirel bir duruş sergileyerek bir taraftan kadın ve erkeğin farklı şekillerde, yani kadının anneliğini, çocuklarını kullanarak erkeğin de iş gücünü kullanarak sonuçta “erkeğin gücüne ulaşmak için savaş” gibi egemen kodları kabul ederken diğer taraftan tarihi gerçeklerle bunu karşılaştırmışlardır. Dolayısıyla bu noktada izleyicinin müzakereci okuma yaptığı düşünülmektedir. Buna ilaveten kadın izleyiciler ilişkiler konusunda kadın ve erkeklerin eşit olduğunu belirtmiş, fakat erkekler bu konuda herhangi bir yorumda bulunmamıştır.

Daha sonraki soru Sultan Süleyman ile Hürrem Sultan arasındaki ilişkiye yöneliktir. Kimin kimi yönettiği ya da böyle bir şey olup olmadığı sorusuna genel olarak *Hürrem Sultan’ın yönettiği* yanıtı alınmıştır.

Sultan Süleyman’a Allah yardım etsin, deli gibi aşık. Aşık olmasa Hürrem’in kellesi yüz kere gitmişti... Ona tapıyor, “sen benim sultanımsın, her şeyimsin” diyor daha ne desin. Hürrem hırslı ama o da seviyor, aşık. Kuaför/ E.

Gerçek hayatta Hürrem Sultan Sultan Süleyman’ı idare etmemiştir... Dizide sanki Sultan Süleyman’ın tüm işlerine Hürrem yön veriyormuş

gibi... Seferler hariç, yani mesela veziri azamı kimi seçeceğine ve diğer işlere Hürrem karar veriyormuş gibi... Aslında öyle değil. Mühendis/ E.

Hürrem yönetiyor. Dizinin başlarında kendi babasını hatırlıyordu Süleyman, “çocuklarımın kanını akıtmayacağım asla” diye söz veriyordu.. Hürrem’in yönlendirmesiyle buraya geldi... Dolayısıyla Süleyman Hürrem’in yönetiminde gibi şu an. Tiyatro Oyuncusu/ E.

Hürrem yönetiyormuş gibi gösteriliyor. Hürrem Kanuni’nin duygular üzerinden kurulan güvenini kötüye kullanıyormuş gibi görünüyor... Normal ilişki olarak bakmak mümkün değil burada. Çünkü bir araya geldiklerinde biraz aşktan, hemen ardından da şehzadelerden, devlet işlerinden bahsediliyor. Akademisyen/ K.

Tabii ki Hürrem yönetiyor Sultan Süleyman’ı... Hürrem açık olarak göstermiyor, Sultan Süleyman’ın duygusal yönünü kullanıyor, kendisini ona karşı çok seviyormuş gibi gösteriyor, Sultan Süleyman’ı kullanıyor, istediğini yaptırıyor. Avukat/ K.

Burada Hürrem Sultan Sultan Süleyman’ı yönetiyor. Öyle bir ele almış ki istediği kişiyi başa getiriyor, yani kocasını etkiliyor. Yanlış bile olsa konuşmalarıyla, davranışlarıyla onu etkiliyor. Emekli Öğretmen/ K.

Kesinlikle Hürrem’in yönettiğini düşünüyorum... Kadın erkek olarak değil, bunun kesinlikle kişiliğinden kaynaklanması gerekiyor çünkü rütbece eşit bile değiller, buna rağmen Hürrem’in yönetmesi bence kesinlikle karakterinden ve biraz da dışılığından kaynaklanıyor diye düşünüyorum. Öğrenci/ K.

Görüldüğü gibi Hürrem Sultan ve Sultan Süleyman ilişkisinde tüm izleyiciler ortak noktada buluşmaktadır, “Hürrem yönetiyor.” Ayrıca gözlenenler de yine Hürrem Sultan’ın yönettiği yargısına varmışlardır. Ancak bu yönetme Sultan Süleyman’ın halkı yönetmesi ya da yaptığı iş dolayısıyla güç sahibi olarak yönetmesinden farklıdır. Tüm katılımcıların değindikleri nokta Hürrem Sultan’ın Sultan Süleyman’ın duygularını kullanarak, yani onu kullanarak yönetmesidir. Tıpkı diğer Türk dizilerinde olduğu gibi duygusal ilişkilerde erkeğe “masum, işinde gücünde” gibi anlamlar yüklenirken kadına “kötü yürekli, hırslı” gibi anlamlar kodlanmıştır. Bu anlamların kodaçımında da her ne kadar eleştirel bir duruş sergilense de bu anlamların yine pekiştirilerek kalıplaşmış yargılara neden olabileceği düşünülmektedir.

Ayrıca katılımcıların üzerinde durduğu bir diğer nokta da “aşk”tır. Kadın erkek ilişkisinde önemli bir yere sahip olan aşk dizide birkaç farklı ilişki vasıtasıyla sunulmuştur. Bunlara Hatice Sultan ile İbrahim Paşa’nın aşkı, Malkoçoğlu ile Aybige Hatun’un aşkı, Mihrimah Sultan’ın aşkları, Şehzade Mustafa’nın aşkları örnek verilebilir. Ancak dizide baş kahramanlar olan Sultan Süleyman ve Hürrem Sultan’ın aşkları üzerinden müzakereli okumalara rastlanmaktadır. İzleyiciler “Normal ilişki olarak bakmak mümkün değil burada...”, “Aşık olmasa Hürrem’in kellesi yüz kere gitmişti...”, “...kendisini ona karşı çok seviyormuş gibi gösteriyor, Sultan Süleyman’ı kullanıyor, istediğini yaptırıyor..” gibi ifadeler kullanarak aslında Hürrem Sultan ile Sultan Süleyman’ın ilişkilerinin aşk ve sevginin dışında bir ilişki olduğunun altını çizmişlerdir.

4.2.4. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Temsilinin İzleyicinin Öznel Konumundaki Yeri

Son bölümde izleyicinin dizi ile bağlantılı olarak kurgulanan günlük yaşam pratiklerine ve kurguya ve gerçeğe bakış açısına yöneliktir. Bu amaçla dizide oluşturulan kadın erkek imajı ile günümüzde toplumsal cinsiyet rolleri algısı arasındaki bağlantıya yönelik soruların hazırlandığı son bölüm, aslında hem daha önce sorulan soruları destekleyici hem de daha öznel değerlendirmelere açık niteliktedir. Bu bölümde ilk olarak dizide Osmanlı dönemi kadını ve erkeğini gerçekçi bulup bulmadıkları sorulmuş ve bunu açıklamaları istenmiştir.

“Sarayın dışını göremiyoruz, görebilsek o dönem... Ama bildiğim kadarıyla tamamen farklı.. Herhalde dizi olduğu için, yurtdışına da yayınlandığı için tamamen satıldığı için belki daha modernize etmişlerdir. Böyle olduğuna pek sanmıyorum, bugüne uyarlanmış.” Kuaför/ E.

“Kesinlikle uygun değil. İbrahim Paşa ki vezir-i azam, Nigar ile birlikte olması diye bir kayıt yok, zaten mümkün değil. O onun idam fermanı olur. Burada magazinselleştirilmiş biraz, kişiselleştirilmiş.” Mühendis/ E.

“Saray içindekiler uygun değil gibi geliyor bana, bu biraz Tudors kopyası gibi geliyor. Mesela saraydaki kadınlar bu kadar şatafatlı giyinmiyorlardı, sürekli olarak erkeklerle işbirliği içindeler miydi... Yani Osmanlı’da çok sert kurallar var ya, haremlik selamlık gibi, ama burada öyle bir şey yok.. Gayet rahat... Daha batılı bir saraymış gibi gösteriliyor bence şu an, ama öbür türlü yapsalar gerçekten ilgi çekmez çok fazla... Bunun ilgi çekmesinin sebebi biraz da bu zaten.” Tiyatro Oyuncusu/ E.

“Bence uygun değil, çünkü hepsi de entrika peşinde... Herkes birbirinin kuyusunu kazmaya çalışıyor, gerçekçi değil.” Emekli Öğretmen/ K.

“Saraydakiler kıyafet, tavır ve diğer açılardan belki biraz abartılmış olabilir, senaryolaştırılmış, birbirleriyle ilişkileri, savaşları, çatışmaları, yani biraz daha abartılmış, biraz daha heyecan katılmış.” Öğrenci/ K.

Bu soruya alınan yanıtlarda tüm katılımcılar dizide sunulan kadın ve erkek karakterlerin gerçekliğini reddetmiş, ancak bunun dizi olduğunu belirterek nesnel bir pencereden eleştiri getirmişlerdir. Katılımcıların hepsi, her ne kadar gerçekçi bulmasalar da, bir dizi olduğundan ilgi çekme ve izlenme işlevini gerçekleştirmek için böyle olması gerektiğini savunmuşlardır. Buna ilaveten gözlenenlerin de kadın ve erkek karakterleri çok gerçekçi bulmadığı bilgisi edinilmiş, bazıları kostüm ve dekorları örnek vererek biçim üzerinden değerlendirirken bazıları da içerik açısından, karakterlerin birbirlerine davranışları üzerinden açıklamalarda bulunmuşlar ancak bunun bir dizi olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla katılımcıların ve gözlenenlerin bu noktada müzakereli okuma yaptığını söyleyebiliriz.

Daha sonraki soruda katılımcılardan dizideki kadın ve erkekler ile günümüz kadını ve erkeğinin benzer ve farklı yanlarını karşılaştırmaları ve bu iki cinsiyet arasındaki ilişkiyi yine dizide yansıtılan ve günümüzde yaşanan ile karşılaştırarak olumlu olumsuz taraflarının saptanması istenmiştir. Burada genelde tüm katılımcıların muhalif okuma yaptığı söylenebilir.

“Günümüzde kadınlar genelde iş hayatına katıldıkları için zaten hayatı birlikte paylaşıyorlar artık... Bu anlamda çok farklılıklar var kadınlarda...”Avukat/ K.

“Tarihte kadın erkek ilişkileri üzerine çok fazla bir şey yok aslında. Ama hiçbir zaman o dönemde kadın erkek ilişkileri böyleymiş diye bakmadım aksine bugünün kadın erkek ilişkileri döneme yansıtılmış gibi bir düşünce oluştu bende. Bugünün ilişkilerinin formatı sanki o döneme aktarılmış gibi bir şey hissettim. Sadece padişaha koşulsuz biyat var, daha doğrusu Kanuni'nin öyle hissetmesi gibi bir durum var.”Akademisyen/ K.

“İlişkilerin çok farkı yok. Tek farkı o dönemdeki kadınların Sultan Süleyman dışında başka bir çıkış yollarının olmaması, başka seçeneklerinin olmadığı için bu kadar çatışma üzerine gidilmiş. Oysa ki kadın bir erkek için bu kadar da savaşmaz diye düşünüyorum ama mecbur oldukları için biraz da... Yine de şu an günümüzde de var bu kadın erkek, kadın kadın ilişkileri arasındaki problemler.”Öğrenci/ K.

“Osmanlı döneminde erkekler daha hakim. Şu anda biraz daha eşitlik var ilişkilerde...”Emekli Öğretmen/ K.

“Sanki bu dizi bugünün dünyasına göre çekilmiş. Bu dönemi daha iyi yansıtıyor bence. Hatta bu dönemde olan her türlü ilişkiyi, her şeyi yansıtıyor. Televizyon, telefon, haberleşme olsa “bugün” diyebiliriz...”Mühendis/ E.

“Kadınların birbirleriyle olan ilişkileri hiç değişmez, Osmanlıda da şimdi de aynı, kadın kadının en büyük düşmanı... Yabancı filmlerde de böyle, yine kadın kadının düşmanı... Erkek de erkeğin düşmanı, hep ben olayım, lider olayım, tek olayım...”Kuaför/ E.

Bu sorulara verilen yanıtlar ve değerlendirmeler benzerlik ve farklılıklar barındırmaktadır. Kadın imajı üzerine kalıplaşmış söylemlerden izler görülmektedir. Ancak burada tartışılan konular biraz daha farklılaşmaktadır; genelde konuların daha çok kadın ve erkek arasındaki ilişkilerde güç mücadelesine yöneldiği söylenebilir. Burada da yine egemen ideoloji belirlenmiş fakat ona eleştirel bir bakış açısı yüklenmiştir diyebiliriz.

Son sorular kadın ve erkek katılımcılar arasında oldukça farklılık göstermektedir. O dönemde yaşamak isteyip istemedikleri sorulmuştur. Bu soruya kadın görüşmecilerin hepsi *hayır, asla* yanıtlarını vermişler, erkekler ise genelde *evet* şeklinde yanıtlamışlardır. Kadın görüşmeciler olumsuz yöndeki yanıtlarının nedenini şöyle açıklamışlardır:

“Sadece bir insana bağımlı olmak, sadece saray hayatında değil, bütün imparatorlukta her şey bir insanın iki dudağının arasında...”Akademisyen/ K.

“Hapis gibi, yani hiçbir şey yok hayatlarında... İşlerini yaptırmak için kese kese altın veriyorlar, o altınları harcayacak bir yer yok ki, hayat yok yani... Bir kişiye endeksli bir hayat.”Avukat/ K.

“İstemezdim, şu dönemde yaşamak daha iyi, hatta daha bile sonra dünyaya gelsem daha iyi olurdu.”Emekli Öğretmen/ K.

“Kesinlikle istemezdim çünkü şu anda gerçekten yaşadığım hayattan çok memnunum ve bu kadar erkek baskın toplumda kendimi rahatça ifade edebileceğimi ve istediğim şeyleri yapma özgürlüğüne sahip olabileceğimi düşünmüyorum.”Öğrenci/ K.

Aslında bu soruların yanıtlarından kadın ve erkek imajı üzerine çizilen tablonun net bir şekilde ortaya çıktığı görülmektedir. Erkek katılımcıların erkek egemen bir toplumda yaşama konusunda net bir yanıt vermemesine karşın kadın katılımcıların hiçbirinin o dönemde yaşamak istememesi, dizinin tek gücün erkeğin elinde olmasını vurgulamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Kadın imajına kodlanan anlamların özellikle kadın izleyiciler açısından katı ve net bir şekilde reddedilmesiyle sonuçlanmaktadır. Bu da yine kadın ve erkek imajının tekrarlanarak pekiştirildiğini göstermektedir ve burada erkek katılımcıların müzakereli okuma yaparken kadın katılımcıların bu konuda muhalif okumalar yaptığını söyleyebiliriz.

Son olarak da dizideki karakterlerden hangisiyle kendilerini özdeşleştirdiklerini anlamak için dizideki karakterlerden biri olsalardı hangisi olmak istedikleri sorulmuştur.

“Tabii ki Sultan Süleyman olmak isterdim. Bir kere her şey senin ... Niye istemeyim ki, güçlü... Dünyaya hükmediyorsun, her istediğin oluyor, her şeyi yapıyorsun, lidersin, bütün vasıflar, her şey sende... Başka biri olmak istemem...”Kuaför/ E.

“Sultan Süleyman olurdum. En yakın onu hissediyorum kendime. Ben de idare etmek isterdim. Ben de dizideki gibi değil de gerçek Süleyman gibi olurdum.”Mühendis/ E.

Bu soruya da yine aynı şekilde kadın katılımcıların hiçbiri kendilerini bir karakterle özdeşleştirememişler, ancak erkek görüşmecilerin hepsi kendine bir karakter bulabilmişlerdir. Erkek katılımcıların yarısı Sultan Süleyman olmak istediklerini ifade etmişlerdir. Bunun nedenini de güce sahip olmak ve büyük başarılar imza atmak olarak hem diziyile ilişkili hem de diziden bağımsız fakat tarihi gerçekle bağlantılı olarak açıklamışlardır. Burada genelde erkek katılımcıların müzakereci, kadın katılımcıların ise muhalif okuma yaptığı görülmektedir. Bir başka deyişle, dizide erkek karakterlerde idealize edilen Sultan Süleyman ve Şehzade Mustafa olmasına rağmen kadın karakterlerde bu tarz bir rol model olmayışından ve izleyici genelde sorulara kendi öznel konumundan yaklaştığından burada erkek katılımcıların son sorularda müzakereli okuma, kadın katılımcıların da muhalif okuma yaptıkları düşünülmektedir.

5. SONUÇ

Bu çalışmada görsel, işitsel, yazılı ve sözlü kodların tümünü kapsayan televizyon dizi izleyicilerinin tercihlerinin nedenleri araştırılmış ve izleyicilerin kadın ve erkek imajı alımlaması üzerinden gerçekleşen farklı okumaları değerlendirilmiştir. Muhteşem Yüzyıl ismiyle yayınlanan Türk tarihi dizisinin

izleyiciler tarafından nasıl alımlandığının araştırıldığı bu çalışma, eşit sayıda erkek ve kadın görüşmecinin yer aldığı farklı meslek ve yaş grubundan 8 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Ayrıca katılarak gözlem yöntemiyle de gözlenenlerin gözlemlendiklerinden habersiz olarak yaptıkları yorumlar çalışmaya eklenmiştir.

Araştırmanın betimleyici kısmını oluşturan görüşmelerde, önce *Muhteşem Yüzyıl* ismiyle Osmanlı tarihinde Kanuni Sultan Süleyman döneminden esinlenilerek kurgulanan ve halen yayınlanmakta olan Türk dizisinin, izleyicilerin hangi ihtiyaçlarını karşıladığı araştırılmış ve bu diziyi izlemeyi tercih etmelerinin nedenleri görüşme soruları ve sorulara verilen yanıtlarla ortaya koyulmuştur. Kullanımlar ve Doyumlar yaklaşımıyla aktif izleyicilerin, birey olarak kitle iletişim aracını farklı nedenlerle izlemekte olduğu görülmüş ve izleyicilerin dizide kodlanan anlamları nasıl okudukları Alımlama Analizi metoduyla keşfedilmiştir.

Bu çalışmada izleyicilerin tercihlerini belli ihtiyaçları doğrultusunda gerçekleştirdikleri söylenebilir. Görüşmecilerin çoğunun entelektüel birikimleri dolayısıyla tarihi konu alan içerik üzerine bilgi edinmek ve kendini geliştirmek gibi bir amacı bulunmamasına rağmen, bilgi birikimleri daha düşük olan bazı gözlemlenenlerde bu amacı da karşıladığı görülmektedir. Dolayısıyla dizi, Elihu Katz'ın ihtiyaçlar kategorisine göre izleyicilerin bilişsel ihtiyacını karşılarken aynı zamanda eğlence ve kaçışı içeren rahatlama ihtiyacını da karşılamaktadır diyebiliriz. Buna ek olarak gözlenenler arasında bazıları kendilerini bir karakterle, örnek vermek gerekirse kadınlar Hürrem Sultanla, özdeşleştirerek kişisel bütünleşme gereksinimini doyuma ulaştırmaktadır. Ayrıca izleyiciler arkadaşları ve sosyal çevresiyle dizinin içeriği ve biçimi üzerine sohbet ederek gündemden geri kalmamakta, bu da sosyal bütünleşme ihtiyacını da doyuma ulaştırdığını göstermektedir. Buradan da ihtiyaçların aynı izleyicide çeşitlilik gösterdiği, bir başka deyişle birden fazla gereksinimini karşıladığı sonucuna varılmıştır. Hem katılarak gözlem hem de görüşme yöntemlerinde değerlendirilen izleyici ihtiyaçlarının her biri birbirinden farklılık gösterse de, ortak noktanın dizinin Katz ve arkadaşlarının oluşturduğu beş temel ihtiyaç tanımlarının hepsine hitap etmeyi başardığı söylenebilir.

Kullanımlar Doyumlar yaklaşımından yola çıkılarak ve İngiliz Kültürel Çalışmaları Geleneği'nden doğan Alımlama Analizi metoduyla yapılan bu türden çalışmalarda, ortaya çıkan sonuçları tüm evrene genelleme gibi bir iddia yoktur. Şayet aynı örnek olay üzerine farklı görüşmecilerle yapılacak olan bir başka çalışma farklı sonuçlar ortaya koyabileceği gibi, aynı görüşmecilerle farklı bir zamanda yapılacak olan benzer bir çalışma da farklı sonuçlar ortaya atabilir. Bu çalışmada oluşturulan örneklem üzerinde derinlemesine mülakat ve gözlem sonuçları incelendiğinde, izleyicilerin kendi öznel konularından farklı okumalar gerçekleştirdiklerini söyleyebiliriz. Daha önce de ifade edildiği gibi, Morley'in çalışmasında farklı sosyo-demografik özelliklere sahip bireylerin medya içeriklerinde yaptıkları okumalarla sınıfsal konuları arasında doğrudan bir ilişkiden söz edemeyiz. Örnek olarak bir öğrencinin muhalif okuma yaptığı bir mesajı bir mühendisin hakim okuma ya da müzakereli okuma ile kodaçımlayabildiği görülmektedir. Nitekim Hall'e göre kodlama sürecinde üretilen anlamla, kodaçımleme sürecindeki aktif izleyici tarafından anlam üretimi farklılaşabilir. Ancak çalışmamızda katılımcıların kendilerini doğrudan ilgilendiren konularda daha muhalif ya da hakim okuma yaptıkları söylenebilir. Nitekim bu çalışmada kadın izleyiciler ile erkek izleyicilerin kadın ve erkek imajı algısının farklılaşabildiği ortaya çıkmıştır.

Dizinin içeriği üzerine genel soruların yer aldığı ilk bölümlerde izleyicilerin kodlanan anlamları nasıl alımladıkları araştırılmıştır. Televizyon, üretim açısından bakıldığında egemen ideolojiyi destekleyici ve pekiştirici iletiler içeren bir araç olmasına rağmen her bir izleyicinin farklı şekillerde alımladıkları görülmüştür. Muhalif okuma yapan izleyicilerin diziye olan tepkiselliğinin bazı izleyicilerde izlenirliği azalttığı, bazılarındaysa etki etmediği görülmektedir. Bunun nedeninin de yine başta belirtilen izleyici ihtiyaçları ve doyumuyla bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Genelde içerikle ilgili ortaya çıkan konuların güç, iktidar ve entrika olduğunu söyleyebiliriz. Değerlendirmeler görüşmecilerin ve gözlenenlerin kurgu ile tarihi gerçek arasında ikiye bölündüklerini göstermektedir. Katılımcıların özellikle altını çizdikleri “bu bir dizi senaryosu” gibi ifadeleri de diziye o gözle izledikleri düşüncesini ortaya koymaktadır. Dizinin izlenme işlevine ulaşmak amacıyla ilgi çekmesini sağlayan heyecanın, kadın ve erkek karakterler arasındaki entrika ile sağlandığını belirtmişlerdir. Katılımcıların tarihe ve diziye ilgilerinin araştırıldığı ilk sorularda katılımcıların muhalif okuma yaptıkları görülmektedir. Bunun entelektüel birikimlerinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Bazı katılımcılar Sultan Süleyman’ın tarihi yönüne bazılarıysa kişiliğine yorumlar getirmektedir. Hürrem Sultan’ın ise daha çok kişiliği üzerinde durulmuştur. İzleyiciler bunun nedenini de genelde tarihi konu alan kaynaklarda kadınlar üzerine yazıların olmamasına bağlamışlardır. Katılımcıların başkarakterlerin kişiliğine getirdikleri değerlendirmelerde daha eleştirel bir okuma yaptıkları görülmektedir. Dizi tarihi gerçeklerden esinlenerek kurgulandığından ve katılımcıların da içerik üzerine ön bilgiye sahip olduğundan gönderilen mesaja daha eleştirel yaklaştıklarını söyleyebiliriz. Burada da izleyicilerin kendilerini daha nesnel bir noktada konumlandıkları ve konularını tıpkı “çağdaş sinemanın yedi erdemi” olarak nitelendirilen, klasik sinemada özdeşleşimin yerini alan “yabancılaşma”ya benzetebiliriz. Dolayısıyla izleyicilerin izledikleri içerik üzerine sahip oldukları ön bilginin mesajları okumaları üzerinde rolü olduğu sonucuna varabiliriz.

Kadın ve erkek imajının sorgulandığı son bölümlerde genelde katılımcıların müzakereli ve muhalif okuma ile alımladığı söylenebilir. Bununla birlikte gözlenenlerin ise üç farklı çeşitte okumalar yaptıkları görülmektedir. Hem görüşmecilerin hem de gözlenenlerin genelde saray içine odaklandıkları, çoğunlukla erkek katılımcı ve gözlenenlerin harem hayatına vurgu yaptığı, kadın katılımcı ve gözlenenlerin ise Sultan Süleyman’ın saray hayatının altını çizdiklerini söyleyebiliriz. Saray hayatındaki güç mücadelesinin hem kadın hem de erkek karakterler arasında yarattığı entrika da toplumsal cinsiyet rolleri temsili bağlamında kadın erkek imajı oluşturulması ve alımlanmasında önemli görülmektedir. Güç savaşının yarattığı entrikanın bir erkeğin gücüne ulaşmak için yapıldığı ve dolayısıyla kadın ve erkek karakterlerin hem kendi aralarında hem de karşı cinsle savaşı basmakalıp kadın ve erkek imajı üzerinden yapılmaktadır. Burada kadın izleyicilerin kadın karakterler üzerine yaptıkları yorumlarla erkek izleyicilerin kadın karakterler üzerine yaptıkları yorumlar farklılaşmaktadır. Kadın imajına kodlanan anlamların olumsuz oluşu kadın izleyiciler tarafından sert eleştirilerle sonuçlanmış ve entrikanın da erkeğin gücüne ulaşma üzerine kurulması sonucu kadın izleyicilerin muhalif okuma yaptıkları görülmektedir. Dizide “aşk” söz konusu olduğunda dahi bir iktidar savaşına vurgu yapılmıştır. “*Kadın Süleyman’ı sevdiği için değil aslında, Süleyman orada bir güç odağı olduğu için Süleyman’a yakın olmak ya da Süleyman’ın yanında olmak istiyor.*”*Akademisyen/ K.* Ayrıca ortaya çıkan sonuçlardan biri de, dizide beğenilen erkek karakterlerin daha çok olmasına ve onlarla ilgili daha olumlu değerlendirmeler yapılmasına

karşın beğenilen bir kadın karakter bulunmamasıdır. “*Kadın olarak birini söyleyemeyeceğim çünkü hepsini karakter olarak düşündüğümde zayıflıkları ve olumsuz yönleriyle öndeler... Öğrenci/ K*” gibi ifadeler de kodlamaları ve genelde kadın katılımcıların kodaçımında eleştirel bir duruş sergileyerek muhalif okuma yaptıklarını göstermektedir. Bununla birlikte idealize edilen erkek karakterlere yüklenen anlamlar erkek imajını yeniden üretmektedir ve özellikle kadın katılımcıların bu noktada da muhalif okumalar gerçekleştirdikleri görülmektedir. Görüşme sorularının son bölümü de bunu destekler niteliktedir. O dönemde yaşamak isteyip istemedikleri sorusuna kadın katılımcılar net bir şekilde olumsuz yanıt verirken erkek katılımcıların o dönemde yaşamaya daha ılımlı baktığı, kadın katılımcıların ise net bir şekilde bunu reddettiği ortaya çıkmıştır. Buna ek olarak Muhteşem Yüzyıl dizisinin lise öğrencileri üzerindeki etkilerini araştıran bir başka çalışmada da (Şeker ve Şimşek, 2012, s.118) yine katılımcıların çoğu kadın imajı üzerine “*Türk kadınına yansıtıyorlar.*”, “*Dizi kesinlikle o dönemdeki kadınları yansıtıyor. Çünkü kadınlar Kanuni’ye sürekli hizmet ediyor. Ama sürekli...*” gibi olumsuz ifadeler kullanmışlardır. Bunun nedeninin ise erkek egemenliğinde konumlandırılan kadın imajının erkeğe bağımlı olmasıdır diyebiliriz. Dolayısıyla okudukları bir metin üzerine bilgi sahibi izleyicilerin genel içerik ile ilgili konularda nesnel bir duruş ve yabancılaşma davranışı sergilerken, kadın ve erkek imajı gibi kendi öznel konularını ve toplumsal rollerini ilgilendiren konularda ya hakim ya da muhalif okuma yaptıkları görülmektedir.

Son olarak izleyiciler üzerine yapılan bu çalışmada her ne kadar dizinin geneliyle ve ilişkilerle ilgili sorulara verilen yanıtlarda meslek, yaş ve cinsiyet farklılıklarının okumaları şekillendirmediği görülse de, genelde toplumsal cinsiyet rolleri, kadın ve erkek imajı üzerine bireysel sorulara alınan öznel yanıtlarda katılımcı ve gözlenenlerin cinsiyet farklılıklarının kodaçımında etkili olduğu söylenebilir. Özellikle son birkaç soruya verilen yanıtlarda kadınların muhalif duruşunu, erkeklerin ise hakim ya da müzakereli okuma yaptıklarını görebiliriz. Görüldüğü gibi toplumsal cinsiyet rolleri oluşturmak ve pekiştirmek adına üretilen kodların günümüzde de halen devam etmekte olduğunu, ancak bu anlamların kodaçımlarında aktif bireylerin üç farklı okuma gerçekleştirdiklerini söyleyebiliriz. Sonuç olarak David Morley’in de araştırmasında olduğu gibi, sosyo-demografik özellikler aktif izleyicilerin kodlanan anlamları okumalarını belirlememektedir. Yani aynı meslek ya da yaş grupları birbirinden çok farklı yorumlarda bulunurken farklı meslek ve yaş grupları birbirine benzer okumalar yapabilir. Dolayısıyla aynı sosyo-demografik özelliklere sahip farklı bir grupla aynı konu ve sorularla yapılacak bir başka çalışmada farklı yanıtlar alınabilir.

Ancak bu çalışmada genel olarak ortaya çıkan bir diğer sonuç da toplumsal cinsiyet rolleri üzerine öznel sorularda cinsiyet farklılığının rolü olduğudur. Tam da bu noktada Vermeer’in kültür çeşitlemelerinde (1996, s.10), para kültür olarak nitelendirilen ülke, millet gibi geniş bir topluluğa yönelik konularda bireylerin sosyo-demografik farklılıkları kodlanan anlamları okumalarında benzerlikler oluşturabilmekte; aynı bireylerin üyesi oldukları daha küçük gruplar, yani dia-kültürleri kodaçımlarını farklılaştırabilmekte; bireye özgü kültürleri yani idio-kültürleri ise, burada farklı cinsiyetlerde olmaları, kodlanan anlamları okumalarını büyük oranda yönlendirebilmektedir diyebiliriz. Yine de bu konu daha ayrıntılı bir çalışmada ele alınmalıdır.

Kaynakça

- Ang, I. (2006). On the Politics of Empirical Audience Research. In: Durham M. G. and Kellner D. M. (eds) *Media and Cultural Studies*. Blackwell Publishing, 174-195.
- Aydın, O. Ş. (2007). Alımlama Araştırmaları ve Kültürel Çalışmalar Geleneğinin Katkısı. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (11): 119-131.
- Bourdieu, P. (2006). On Television. In: Durham M. G. and Kellner D. M. (eds) *Media and Cultural Studies*. Blackwell Publishing, 328-337.
- _____. (1997). *Televizyon Üzerine*. Çeviren: Turhan Ilgaz. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Cankaya, Ö. (1997). *Dünden Bugüne Radyo Televizyon*. İstanbul: Beta Yayınları.
- De Mooij, M. (2004). *Consumer Behavior and Culture: Consequences for Global Marketing and Advertising*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.
- Erdoğan, İ., Alemdar, K. (2010). *Öteki Kuram: Kitle İletişim Kuram ve Araştırmalarının Tarihsel ve Eleştirel bir Değerlendirmesi*. Ankara: Erk Yayınları.
- Fejes, F. (2006). *Medya, İktidar, İdeoloji*. Çeviren: Mehmet Küçük. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Güngör, N. (2011). *İletişim: Kuramlar ve Yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Hall, S. (2006). Encoding/ Decoding. In: Durham M. G. and Kellner D. M. (eds) *Media and Cultural Studies*. Blackwell Publishing, 163-174.
- Hornby, A.S., Cowie A.P., Gimson, A.C. (1987). *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*. Great Britain: Oxford University Press.
- Jensen, K. B. (2002). Media Effects: Quantitative Traditions, *A Handbook of Media and Communication Research*. London: Routledge, 138-155.
- Karasar, N. (2011). *Araştırmalarda Rapor Hazırlama*. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- _____. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler ve Teknikler*. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- Mani, K. B. (2005). *Televizyon İzleyicisi ve Farklı Okumalar: 'Çocuklar Duymasın' Örnek Olayı*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Mutlu, E. (1991). *Televizyonu Anlamak*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- _____. (2012). *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Sofos.
- Sözen, E. (1999). *Söylem*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Şeker, T., Şimşek F. (2012). Kodlama-Kodaçımı Bağlamında Muhteşem Yüzyıl Dizisinin Lise Öğrencileri Üzerindeki Etkilerine Yönelik Alımlama Analizi. *Selçuk İletişim Dergisi*, 7 (2): 111-120.
- Şeker, T. (2009). 5 N 1 K Haber Programının Alımlama Analizi. *Selçuk İletişim Dergisi*, 5 (4): 105-117.
- Şenyurt, C. (2008). *Türk Televizyon Dizilerinde Kadın İmajı*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı Radyo-Televizyon Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Uğur, A. (2004). Kültür, Kültürel Kimlik ve Kültürel Haklar. *Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları*. Yayına Hazırlayan: Arzu Karamani. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, 9: 1-29.
- Vermeer, H. J. (1996). *A Skopos Theory of Translation (some arguments for and against)*. Heidelberg: TEXTconTEXT.

- Webster, J. G., Phalen, P. F., Lichty, L. W. (2006). *Ratings Analysis: The Theory and Practice of Audience Research*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Williams, R. (1993). *Kültür*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Wollen, P. (1982). Godard and Counter Cinema: Vent d'Est. In: *Semiotic Counter-Strategies Readings and Writings*. London: Verso Editions, 79-92.
- Yaylagül, L. (2010). *Kitle İletişim Kuramları*. Ankara: Dipnot Yayınları.

İnternet Kaynakları

- AbiyeModelleri. “Hürrem Sultan Elbise Fiyatları”. <http://www.abiyemodelleri2014.net/hurrem-sultan-elbise-fiyatları/>. Erişim: 02.03.2013.
- Akşam. “Kerameti Yok; Sadece Moda”. <http://www.aksam.com.tr/guncel/kerameti-yok-sadece-moda/haber-149622>. Erişim: 01.03.2013.
- D.L.N Style Boutique. “Muhteşem Yüzyıl Saç Aksesuarı Satın Al!!! Hürrem Nişan Tacı”. <http://dlnstyleboutique.blogspot.com/2012/05/muhtesem-yuzyil-sac-aksesuar-satn-al.html>. Erişim: 02.03.2013.
- Facebook. “Muhteşem Yüzyıl sosyal tartışma sayfası”. <http://www.facebook.com/#!/MuhtesemYuzuyil?fref=ts>. Erişim: 23.03.2013.
- Facebook. “Başbakanın Muhteşem Yüzyıl Çıkışının Altında Yatan Gerçek!” <https://www.facebook.com/media/set/?set=a.512296032122169.117317.149592648392511&type=3>. Erişim: 03.02.2013.
- Gazeteciler. “Osmanlı Modasına Elif Şafak da Katıldı”. <http://www.gazeteciler.com/gundem/osmanli-modasina-elif-safak-da-katildi-69844h.html>. Erişim: 02.03.2013.
- Gittigidiyor. “Muhteşem Yüzyıl, Ev, Dekorasyon, Bahçe” <http://www.gittigidiyor.com/ev-bahce/tum-urunler?k=muhte%FEem%20y%FCzy%FDI>. Erişim: 02.03.2013.
- İnceoğlu, Yasemin. “Medyada Kadın İmajı.” <http://www.yasemininceoglu.com/makaleler30.php>. Erişim: 25.05.2013.
- İslami Gündem. “Başbakan’dan Muhteşem Yüzyıl’a Tepki.” <http://www.islamigundem.com/basbakandan-muhtesem-yuzyila-tepki-haber-27034.html>. Erişim: 05.03.2013.
- İzmirmodaevi. “Koleksiyonlarımız/ Hürrem Sultan Elbiseleri”. <http://www.izmirmodaevi.com/kategori/17/hurrem-sultan-elbiseleri.aspx>. Erişim: 01.03.2013..
- Milliyet. “Başbakan’dan İkinci Muhteşem Yüzyıl Çıkışı.” <http://siyaset.milliyet.com.tr/basbakan-dan-ikinci-muhtesem-yuzyil-cikisi/siyaset/siyasetdetay/06.12.2012/1638018/default.htm>. Erişim: 05.03.2013.
- Ntvmsnbc. “Yüzükte Osmanlı Modası”. <http://www.ntvmsnbc.com/id/25181537>. Erişim: 01.03.2013.

Saçmodellerim.net. “Cansu Dere-Muhteşem Yüzyıl Saç Modelleri”.
<http://www.sacmodellerim.net/cansu-dere-muhtesem-yuzyil-sac-modelleri.html>.
Erişim: 02.03.2013.

SBT. “Televizyonun ‘EN’leri”. <http://sbtanaliz.com/index.php?page=sayfa&id=2>.
Erişim: 02.04.2013.

Wikibooks. “Uses and Gratifications.”
http://en.wikibooks.org/wiki/Communication_Theory. Erişim: 23.04.2013.

Vikipedi. “Muhteşem Yüzyıl.”
http://tr.wikipedia.org/wiki/Muhte%C5%9Fem_Y%C3%BCzy%C4%B1. Erişim:
02.04.2013.

Uzmankonut.tv. “Osmanlı Etkisi Yaşam Alanınızda”.
<http://www.uzmankonut.tv/haber-detay/909/osmanli-etkisi-yasam-alaninizda.html#.Umzoev1Si-E>. Erişim: 01.03.2013.

Zaman Pazar. “Reklamlarda Osmanlı Rüzgarı”.
http://www.zaman.com.tr/pazar_reklamlarda-osmanli-ruzgari_1352073.html.
Erişim: 02.03.2013